

Γ. ΔΡΟΣΙΝΗ

ΣΚΟΡΠΙΑ ΦΥΛΛΑ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
ΑΘΗΝΑΙ

ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΩΝ ΜΥΘΩΝ

Τὸ καλοκαίρι ἐκεῖνο ἦτον ἐξαιρετικὰ ζεστὸ σὴν Ἰθάκη, καὶ εἶχαμε τὴν ἴδια ἐπιθυμίᾳ κ' οἱ δύο, ὁ σοφὸς φίλος μου καθηγητῆς κ' ἐγώ, νὰ πᾶμε γιὰ λίγες μέρες κάπου νὰ δροσιστούμε. Ἡ μεγάλη ζέστη μοῦ εἶχε φέρη τόση κόπωση, πού δὲν εἶχα ὄρεξη οὔτε καὶ γιὰ τὸ πιὸ εὐχάριστο διάδασμα. Λίγο ξελάφρωμα εὑρισκα μόνον τὶς βραδινὲς ὥρες πίσω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη, ἂν τύχαινε νὰ φτάνη ὡς ἐκεῖ ὁ μπάτης τοῦ Φαλήρου. Μὰ δέ μου ἀρκοῦσεν ὁ μακρινὸς θαλασσινὸς ἀέρας μόνον. Εἶχα στερηθῆ χρόνια τῆ θάλασσα κί' ὁ πόθος τῆς ξεχειλίζε μέσα μου. Κί' ὁ φίλος μου τὸν ἴδιο πόθο εἶχε, κουρασμένος περισσότερο ἀπὸ μένα, γιὰτὶ ἔκανε ἐπισκευὴ στὸ σπίτι του κ' ἐπιστατοῦσεν ὁ ἴδιος, στὸ πόδι ἀπὸ τὸ πρωτὸ ὡς τὸ βράδι.

Νὰ πηγαίναμε σὲ κανένα νησί, ὅχι ὁμως τοῦ Σαρωνικοῦ, πού γίνονται κοσμικὰ κέντρα τὸ καλοκαίρι! Νὰ βρίσκαμε μιὰ μακρινὴ ἤσυχη ἀκρογιαλιά, πού νὰ μὴ φτάνη, οὔτε ὁ ἀντίλαλος τῆς πολυκοσμιᾶς!...

Καὶ μοῦ ἤρθε τότε σὰν ἐμπνευση ἡ Σκύρος. Τὸ ἀπόμακρο αὐτὸ νησί, πού τώρα τὸ χει φέρη πολὺ κοντύτερα ἢ διάδοση τῆς τοπικῆς του Τέχνης, εἶχε γιὰ μένα, κί' ἀπὸ χρόνια πρίν, ἄλλης λογῆς χάρες: ἦτον ἐξαιρετικὸ μέρος γιὰ κυνήγι καὶ ψάρεμα. Πέρδικες

και λαγοί και, το σημαντικώτερα, αγριόγιδα βρίσκονταν άφθονα και στη Σκύρο και στα γύρω της έρημνησα, κατά τα διαλαλούμενα, κ' οι άστακοί της ήταν με τ' όνομα στην ψαραγορά. Η συγκοινωνία δύσκολη, μιά φορά τή βδομάδα, κ' ή απόσταση μεγάλη από το γύρο της Εύβοίας, με πέρασμα του πάντα σχεδόν άγριεμένου Καθοντόρου, εμπόδιζε τους κυνηγούς της Αθήνας με ομαδικές εκδρομές να φέρουν ως εκεί τον έλευθρο των αλγαιοπελαγίτικων νησιών, της Κόθνου και της Κέας.

Τή Σκύρο λοιπόν την είχαμε σαν ένα κυνηγετικό παράδεισο από τα χρόνια, που γυρίζαμε στα περίχωρα της Αθήνας όλόκληρη μέρα, για να φέρουμε καταπονημένοι το βράδι δυο τρία τσιροπούλια. Στο σχολείο πάλι ή μυθολογία με τον Αχιλλέα κρυμμένον εκεί από τή μητέρα του, για να μήν πάη στον Τρωικό Πόλεμο, που ή μοίρα του είχε γράψη να σκοτωθή, και με τον άφιλόξενο Σκυριανό βασιλέα το Λυκομήδη, που είχε γκρεμίσω και θανατώσω το Θησέα, έδειχνε τή Σκύρο πολύ σημαντικώτερη από ένα θαλασσόδρεχτο βράχο με πέρδικες, με λαγούς με αγριόγιδα και με άστακούς. Ύστερα από το σχολείο ήρθαν επίκουρικά κ' άλλα διαβάσματα, να φηλώσουν στη φαντασία μου το ειδυλλιακό νησί του Αχιλλέως και της Δηϊδάμειας: ένα δράμα του Ιταλού Μεταστάσιου, κ' άλλο δράμα του Γάλλου Μπαμβίλ.

Λίγα χρόνια αργότερα την τωρινή Σκύρο άρχισα να τή γνωρίζω σαν τόπο κατοικημένον, όχι μόνον από άγρίμα, αλλά κ' από ανθρώπους μ' εξαιρετικά χαρίσματα:

τήν αντίληψη και την αγάπη του Ώραίου στην καθημερινή τους ζωή. Είχαν φτάση στην Αθήνα τα πρώτα Σκυριανά κεντήματα και Σκυριανά έπιπλα, που σιγά σιγά με την υπερβολή, άπλώθηκαν, όπως όλες οι μόδες, σαν επιδημία.

Εκείνο ζυμος, που έρριξε στα βάθη της καρδιάς μου τον πρώτο σπόρο της αγάπης για το άγνωστο νησί, ήτον ο θάνατος του Άγγλου Ρομπερτ Μπρούκ στα Σκυριανά νερά κ' ή ταφή του σ' ένα έρημο Σκυριανό άκρογιάλι. Κάτι επίμονο κ' άνίκητο μ' έκραζε να πάω εκεί. Κ' ένας ξεντεμένος φίλος μου, που το είχα γράψη, μου άποκρίθηκε: «Θά πάς, μα βέβαια θά πάς. Μπορεί κανείς ν' άντισταθή στην έλξη των ζωντανών, όχι ζυμος και στην νεκρών».

Ήμουν από τους λίγους, που είχα μάθη, πως τέταρτος αυτός από τους Άγγλους ποιητάς, ύστερα από τον Κήτς, το Σέλλευ, και την Ελισάβετ Μπράουνινγκ, ήτον θαμμένος σε ξένη γή. Δέ λογαριάζω και τον Μπάβρον, γιατί, αν πέθανε στο Μεσολόγγι, μόνον ή καρδιά του έμεινε εκεί και το κορμί του γύρισε στην Άγγλία.

Από την έκθεση του Εφόρου αρχαιολόγου, που είχε πάη στη Σκύρο με την άποστολή, να ιδή τον τάφο του Μπρούκ και να φροντίση για τή φύλαξη και διατήρησή του, είχα μάθη και για τή θέση και για την κατάσταση του τάφου:

«Ήτον μεσημέρι περίπου όταν έφθασα εις τον λιμένα. Δύο νησάκια εις την είσοδον του είδουν τρία στόμια

και το όνομα τρεις Μπούκες. Από την θέσιν Αρμυρή, (που παίρνει το όνομα από μικράν άλμυροῦ ὕδατος πηγὴν) ἐτραβήξαμε με τὸν ἀγωγιάτην ἀνατολικῶς πρὸς μικράν χαράδραν, τὴν ὁποῖαν σχηματίζουν δύο χαμηλαὶ ἑκατέρωθεν ράχεις βουνοῦ... Μετὰ ἕνα τέταρτον ἐφθάσαμεν εἰς θέσιν καλουμένην Μεσάδι. Ἄσπρα κομμάτια μαρμάρου, ἀτόφια βγαλμένα ἀπὸ τῆς γῆς τὰ σπλάγχνα, ἀνώμαλα, χωρὶς τῆς τέχνης τὴν θωπεῖαν, σφωρισμένα, ἀσπρολογοῦν ἀπὸ μακρὰ εἰς τὴν ἡμερη πρᾶσινάδα τοῦ μοναχικοῦ ἐλαιῶνος. Ἀπὸ δὴ κι' ἀπὸ κεῖ βουνὰ κρύβουν αὐτὸ τὸ μεσάδι. Ἐμπρὸς ὑψώνεται ἑλαφρὰ εἰς ἀπόστασιν τὸ βουνὸ καὶ πίσω μακρὰ λάμπει ἡ θάλασσα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ τρυφερά καὶ πυκνὰ φυλλώματα τῆς λόχμης. Ἐκεῖ, μέσα στὴν ἀτάραχη ἔρημιά, δύο σταυροὶ ξύλινοι μπηγμένοι στ' ἀπελέκητα φυσικὰ μάρμαρα δείχνουν τὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ...

Σ' αὐτὴ τὴν κατάστασιν βρῆκε τὸν τάφο ὁ ἀρχαιολόγος ἔφορος τὸν ἰούνιο τοῦ 1918. Ἀλλὰ κατόπι εἶχα μάθη ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους τῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, πὼς ἡ μητέρα του εἶχε φροντίση ἀπὸ τὴν Ἀγγλία γιὰ μνημεῖο μαρμαρίνο, πὸ θὰ ἐξασφάλιζεν ὀριστικὰ τὸν ἔρημο τάφο τοῦ παιδιοῦ τῆς.

Ὁ φίλος μου συμφώνησε νὰ πᾶμε στὴ Σκύρο γιὰ καμμὶ βδομάδα, ἀφοῦ πρῶτα ἐξασφαλίσωμε τὴ διαμονή μας ἐκεῖ. Ἀπὸ τὸν Ἄγγλο ἀρχαιολόγο Χέρτλεϋ, πὸ πῆγαιεν ἐκεῖ γιὰ νὰ ἐπιστατῆ στὴν τοποθέτησιν τοῦ μνημείου, μάθαμε ὅ τι μᾶς χρειάζονταν.

Ἀφοῦ θέλαμε νὰ εἴμαστε ἀπάνω στὴ θάλασσα, δὲ

θ' ἀνεδαίναμε στὴ Χώρα, ἀλλὰ θὰ μέναμε ἐκεῖ πὸ θὰ μᾶς ἐβγαζε τὸ βαπόρι, στὸ λιμανάκι τῆς Λιναριάς. Θὰ βρῖσκαμε πολὺ καθαρὸ ξενοδοχεῖο με καλὴ τροφή καὶ πρόθυμη ὑπηρεσία. Τέτοια συστατικά, κι' ἀπὸ Ἄγγλο μάλιστα, πὸ δὲ βολεύονται πολὺ εὐκολα, ἔφταναν γιὰ νὰ μᾶς πείσουν, πὼς ἡ Λιναριά εἶχαν ὅλα τὰ καλά μιᾶς ἡσυχῆς ἀκρογιαλιάς, ὅπως τὴν ποθοῦσαμε.

Κάποια ἀπὸ τὶς δύο τρεῖς πρῶτες ἀυγουστιάτικες μέρες φύγαμε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ μ' ἕνα εὐρύχωρο βαπόρι τοῦ Τόγια. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀσφυκτικὴ ζέστη τῆς Ἀθήνας, τὸ πρῶτο θαλασσινὸ ἀεράκι πὸ φύσησε, μόλις βγήκαμε στ' ἀνοιχτά, μᾶς ἤρθε σὰν παραδείσια πνοὴ σὲ κολασμένους. Ἡ θάλασσα εἶχε τόσο μόνον ἀνασάλεμα, ὅσο γιὰ νὰ δείχνη, πὼς τὰ βάθη τῆς εἶναι γεμάτα ζωὴ, καὶ τὴν ἀσήμενον ὀλοένα λαμπερώτερο τὸ μεγάλο φεγγάρι, πὸ ἀνέβαινε πίσω ἀπὸ τὴν πρῶμνη μας ξεπερνώντας τὰ κορφοβούνια τῆς Σαλαμίνας.

Ἐπιβάται λιγοστοὶ κι' ὅλη ἡ πρώτη θέσιν στὴ διάθεσή μας. Μείναμε ἀργὰ στὸ κατάστρωμα καὶ προτιμήσαμε γιὰ ὕπνο δύο καναπέδες στὸ ἀπάνω μεγάλο σαλόνι κι' ὄχι κάτω στὶς πληχτικὲς καμπίνες. Ὁ φίλος μου μάλιστα κι' ἀπὸ κεῖ ἀνέβηκε σὲ λίγο στὰ πῶ ἀνοιχτά γιὰ περισσότερη δροσιά καὶ γιὰ νὰ ἴδῃ τὸ Λαύρειο καὶ τὴν Κάρυστο, τὶς δύο σκάλες τοῦ βαποριοῦ πρὶν τῆς Κύμης, πὸ θὰ φτάναμε τὰ ξημερώματα.

Ἀνέβηκα σὺθθαμπα κ' ἐγώ, χορτασμένος ἀπὸ τὸν ὕπνο τὸν ἑλαφρὸ, πὸ χαρίζει τὸ ἀργασάλεμα τοῦ βαποριοῦ σὰν παιδιάτικης κούνιας. Περνούσαμε πολὺ κοντὰ

τὸν τρομερὸ Καβοντόρο, ἦσυχον σὺν κοιμισμένο δράκον, ποὺ τὸν ἀψηφούσαμε. Καὶ σὲ λίγο, σμαραγδένια μὲ τὸ φῶς τῆς Ἀνατολῆς, πρόβαλε σ' ἓνα γύρισμα τῆς πλώρης μας ἢ πλαγιὰ τῆς Κύμης. Ἀντικρὺ τῆς, πέρα, θαμπόθωρον σὺν νοσταγμένη ἀκόμα: ἡ Σκυῖρος!

Μεῖναμε ὡς δυὸ ὥρες στὸ τεχνητὸ πλατὺ λιμάνι τῆς Κύμης, καμωμένο γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ τοπικοῦ λιγνίτη, κι' ἀνοιχτήκαμε πάλι γιὰ τὴ Σκυῖρο.

Ὅσο πλησιάζαμε, τόσο μεγάλωνε καὶ ξεκαθάριζεν ἓνας θεώρατος κοκκινόβραχος, μὲ κάποια πρασινάδα στὰ ψηλῶματα, σὰ λιγοστὲς τρίχες σὲ φαλακρὸ κεφάλι. Καὶ τὸ βαπόρι τραβοῦσεν ἐλόισα πρὸς τὸ βράχο, σὺν νὰ εἶχε τυφλωθῆ ὁ καπετάνιος καὶ πῆγαινε νὰ τὸ σπάση. Ποῦ ἦτον λοιπὸν τὸ λιμανάκι τῆς Λιναριᾶς κι' ἀπὸ ποῦ θὰ μπαίναμε; Στὴν ἄκρη ἄκρη ἑνὸς ψηλῶματος ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα ἓνα μεγάλο φανάρι σὲ σιδερένιο στυλοβάτη, καὶ παρέκει: ἓνα ἐκκλησάκι. Τὸ βαπόρι ἔκοψε τὸν ἀτμὸ του, ἢ πλῶρη γύρισε τόσο ἀπότομα, ποὺ ἡ δεξιὰ ἀνασηκωμένη σκάλα κόντεψε νὰ σκοντάψη, στὴ στεριά, — κι' ἀντικρύσαμε, σὰ φωλιασμένους γλάρους ὀλόγυρα στὴ δοξαρωτῆ ἀκρογιαλιά, τὰ κάτωσπρα σπιτάκια τῆς Λιναριᾶς.

Ἐίχαμε τηλεγραφῆσῃ τὸν πηγαμιό μας καὶ ἤρθαν ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο νὰ μᾶς πάρουν. Πέντ' ἐξὶ ἀκόμα ἐπιβάται τῆς τρίτης θέσεως ἦταν γιὰ τὴ Σκυῖρο. Φορτίο πολὺ δὲν εἶχε νὰ βγάλῃ τὸ βαπόρι, σταματημένο στὸν ἀτμὸ, κ' ἔφυγε πρὶν ἡμεῖς πατήσωμε τὴ γλιστερὴ θλασσόσκαλα τῆς Λιναριᾶς.

Μᾶς τριγύρισαν πρόσωπα δουλεμένα ἀπὸ τὴ θαλασσινὴ ζωὴ, ἀλατισμένα καὶ ἠλιοψημένα, φαράδες καὶ ναυτόπουλα τῶν ἀραγμένων καϊκιῶν. Κι' ὁ φιλόξενος χαιρετισμός: Καλῶς ὠρίσατε, ἔβγαίνε μὲ πολὺ ἐγκαρδιότητα ἀπὸ κάθε ψαρόσπιτο στὸ πέρασμά μας.

Γνωρίσαμε τὸ ξενοδοχεῖο ἀπὸ τὴ μεγάλη ἐπιγραφή του. Μπροστά του ἦταν δυὸ τρία τετράγωνα τραπεζάκια, ὄχι σὺν τὰ ξέβαφα σανιδένια, μὲ τιναγμένες ἀπάνω τους στάχτες τσιγάρων, μὲ χυμένους καφέδες καὶ κρασιά, ποὺ βρίσκει κανένας στὰ παραλιακὰ καφενεῖα καὶ καπηλεῖα κάθε ἑλληνικῆς ἀποβάθρας.

Τὰ τραπεζάκια ἦταν σκεπασμένα μὲ ἄσπρα κοκκινόκεντητα τραπεζομάντιλα. Στὴ μέση μιὰ μεγάλη γλάστρα μὲ φουντωτὸ βασιλικό, καὶ κοντὰ τῆς ὁ χρυολόγος, ἓνα σταμνάκι μὲ νερό. Καὶ τὰ σκεπάσματα τῶν τραπεζῶν κεντημένα, καὶ στὴ γλάστρα καὶ στὸ σταμνὶ ἄσπρα ζωγραφιστὰ τὰ Σκυριανὰ σύμβολα, πλάσματα τοῦ θαλασσινοῦ καὶ τοῦ στερικνοῦ κόσμου.

Τί χαρὰ στὰ μάτια τὸ πρῶτο αὐτὸ ἀντίκρισμα τῆς Σκυριανῆς Τέχνης, αὐτόβλαστης, στὴν πατρίδα τῆς, κι' ὄχι σὺν νοῦμερα μουσείου, ἀλλὰ σὺν ἀπαραίτητη καὶ στὴν καθημερινὴ ζωὴ.

Ἡ νοικοκυρὰ τοῦ ξενοδοχείου, πολὺ συμπαθητικὴ καὶ γλυκομίλητη γυναίκα, μᾶς δέχτηκε στὴν ἐξώπορτα καὶ μᾶς κάλεσε νὰ καθίσωμε ἀπ' ἐξω, στὴν ἀκρογιαλιά, νὰ πάρωμε κάτι, ὡς που ν' ἀνεβάσουν τὰ πράματα μας. Καὶ μᾶς ἔδειξε μὲ τὸ χέρι ἀπάνω τὰ δωμάτια μας, παράπλευρα τὰ δυό, μὲ τὴν ὄψη πρὸς τὴ θάλασσα, ποὺ συγκοινωνοῦσαν ἀπὸ τὸ μισοτελειω-

μένο μπαλκόνι. Μας έφερε σέ λίγο γλυκό του κουταλιού και καφέ και σπιτικά παξιμάδια, τὸ πρῶτο καλωσόρισμα κάθε ἑλληνικῆς φιλοξενίας.

Στὸ μεταξὺ παρακολουθούσαμε μὲ τὰ μάτια τὴν κίνηση τῆς Λιναριάς: τὰ μουλάρια ποὺ φόρτωναν σακκιά, κοφίνια και κάσσεσ, τοὺς νεοφτασμένους μαζί μας ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ κι' ἀπὸ τὴν Κύμη, ποὺ ἐτοιμάζονταν ν' ἀνέβουν κι' αὐτοὶ στὴ Χώρα, ἄλλοι πεζοὶ κι' ἄλλοι καβάλα.

Ὁ δάσκαλος τῆς Λιναριάς, πρόθυμος κι' ἀκούραστος ὁδηγός μας, ἀφοῦ φρόντισε γιὰ τίς βαλίτσες μας, ἤρθε και κάθισε μαζί μας. Μας ρώτησε πρῶτα, ἂν θέλωμε κι' ἐμεῖς ν' ἀνέβωμε τώρα νὰ ἴδουμε τὴ Χώρα, γιὰ νὰ μᾶς κρατήση ζῶα. Τοῦ εἶπαμε, πῶς προτιμοῦμε τὴν ἡσυχη ἀκρογιαλιά τῆς Λιναριάς και θέλωμε νὰ ξεκουραστοῦμε πρῶτα και νὰ δροσιστοῦμε. Στὴ Χώρα βέβαια θ' ἀνέβωμε κανένα πρωινό, γιὰ νὰ μείνωμε ὡς τὸ βράδι μόνον, ἀφοῦ μάλιστα δὲν ἔχει και ξενοδοχεῖο γιὰ ὕπνο ἐκεῖ.

— Γι' αὐτό, μᾶς εἶπε, οὔτε λόγος νὰ γίνεται. Ὁ Διευθυντής τοῦ σχολείου, μόλις ἔμαθε, πῶς θὰ ρηθῆτε στὴ Σκῆρο, μοῦ παράγγειλε νὰ τοῦ μηνύσω τὸν ἐρχομό σας, γιατί θὰ κατέβῃ ὁ ἴδιος νὰ σᾶς καλέσῃ στὸ σπίτι του, ὅσες μέρες θελήσετε νὰ μείνετε ἀπάνω.

Ἄφησα τὸ σύντροφό μου μὲ τὸ δάσκαλο κι' ἀνέβηκα νὰ κάνω μιὰ ἐπιθεώρηση στὰ δωμάτια μας. Τὸ προωρισμένο γιὰ μένα ἦτον λίγο μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ πλαγινοῦ τοῦ φίλου μου. Καὶ τὰ δυὸ εἶχαν ἀπὸ δυὸ

κρεβάτια τὸ καθένα και λίγα ἀπαραίτητα ἐπιπλα. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ μου φάνηκαν ὄλα ταχτικά και καθάρᾳ. Τὰ προσόψια ἔλαμπαν κατάλευκα, και τὰ σεντόνια τοῦ κρεβατιοῦ, κ' ἡ μαξιλαρωθήκη, κι' ὄλα, μόλις τὰ ξεσκέπασα, μοσχοβολοῦσαν καλὴ μπουγάδα, καθὼς ἔλεγαν στὰ παλιά νοικοκυριά.

Κατέβηκα ἀμέσως νὰ πῶ στὸ φίλο μου τὴ λαμπρὴ ἐντύπωσή μου:

— Βρήκαμε καλύτερα κι' ἀπ' ὅ τι προσμέναμε. Εἶχε δίκιο ὁ Ἄγγλος φίλος μας νὰ μᾶς συστήσῃ τόσο τὸ ξενοδοχεῖο τῆς Λιναριάς.

Κ' ἐκεῖνος συμφώνησε μαζί μου, ὅταν ἀνεδήκαμε νὰ πλυθοῦμε ἀπὸ τὴν καρδουλίνα τοῦ βαποριοῦ και νὰ ξεπλώσωμε λίγο γιὰ νὰ ξεκουραστοῦμε. Ὑπνος δὲ μᾶς ἤρχονταν. Τὸν ἀφήσαμε λοιπὸν γιὰ τ' ἀπόγεμα. Ἄρχισε νὰ φυσᾶ ἑλαφρὸς μπάτης και κατεδήκαμε νὰ κάνωμε ἕνα γύρο στὴν ἀκρογιαλιά. Εἶχαν φύγη πιὰ ὄλα τὰ περαστικά ἀπὸ κεῖ και εἶχε πάρῃ τὴν ταχτική τῆς ὄψῃ: ἦτον ἕνα Ψαρολίμανο. Αὐτὸ τ' ὄνομα μοῦ φάνηκε πῶς τῆς ταίριαζε, κ' ἔτσι ζωγράφισα τίς βραδινές τῆς ὥρες:

Ἡ καλοθύμητες βραδινές ὥρες:

Πρὶν ἀναφτοῦν στὰ σπίτια τὰ λυχνάρια, δένονται στὸ μουράγιο, σὰ μουλάρια, βαριές ἀπ' τὰ βρεμένα δίχτυα οἱ πλώρες,

κι' ἀνάμεσα ἀπὸ ξάρτια και κοντάρια φαρᾶδων ἀδερφές, γυναῖκες, κόρες, φέρνουν στὴν κεφαλὴ σὰν ἀνθοφόρες τὰ φαροκόφικα γεμάτα ψάρια.

Στοῦ τηλεγράφου κελαῖθεον τὰ τέλια
 δυὸ χελιδόνια, οἱ πάπιες σκοῦν τὰ γέλια,
 μιὰ χήνα τὰ λευκὰ φτερά της λούζει,

κ' ἡ θάλασσα, ποῦ τὴ χαϊθεύει ὁ μπάτης,
 κυλῶντας ἀπαλὰ τὰ κύματά της,
 μοσχοβολᾷ σὰ νόκοπο καρπούζι.

Σ' ἔλα τὰ ταπεινὰ σπιτάκια, ποῦ περνούσαμε, ἡ Σκυριανὴ Τέχνη φανερώνουνταν ἀπὸ τὰ χαμηλὰ καρεκλάκια στὸ κατώφλι τῆς πόρτας, τὰ σταμνάκια καὶ τίς γλάστρες στὶς πεζούλες, καὶ τὰ κεντημένα στρωσίδια, ποῦ μᾶς μισόδειχναν τ' ἀνοιχτὰ παράθυρα.

Καλοφαγία τὸ μεσημέρι μὲ ψάρια καὶ κοτόπουλα σ' ἓνα τραπεζάκι, πέντε βήματα ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὑπνος μακάριος τὸ ἀπομεσήμερο. Δροσιὰ τοῦ μπάτη κάτω ἀπὸ τὸν ἥσκιο μιᾶς μεγάλης τζιτζιφιάς, ὡς ποῦ νὰ βασιλέψῃ ὁ ἥλιος. Καὶ ὕστερα ἀνέβασμα στὸν Ἅγιο Νικόλα, τὸ ἐκκλησιάκι ποῦ εἶδαμε ἀπὸ τὸ βαπόρι μπαίνοντας στὸ λιμανάκι τῆς Λιναριάς.

Τί πανηγύρι τῶν ματιῶν κι' ἀπὸ κεῖ! Καθισμένοι στὸ κατώφλι τοῦ βλέπαμε ἀπλωμένο ἀπὸ κάτω μας τὸ πέλαγος πέρα ὡς πέρα, μὲ τὰ Ρημονήσια σκόρπια ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ τὴν ἀντικρινὴ στεριά τῆς Εὐβοίας. Ἀπὸ τῆς Λιναριάς τὸ ἀκρογιάλι ἔλ' αὐτὰ ἦταν ἀθώρητα κι' ἀπρό-ελεπτα. Θαρροῦσε κανένας, πὼς τὸ λιμανάκι της ἦτον φραγμένο ἀπ' ὅλες τίς μεριές, πὼς δὲν εἶχε καμμιά συγκοινωνία μὲ τὴν ἄλλη θάλασσα, μὲ τὸν ἄλλο κόσμον, σὰ μιὰ λίμνη ἀπόμερη κι' ἀπόξενη.

Ἀνάψαμε τὰ καντήλια κι' ἔλα τὰ κεράκια, ποῦ ἦταν

ἀπλωμένα στὸ παγκάρι, καὶ σημάναμε τὴν καμπάνα, κρεμασμένη ἀπὸ τὸν κλῶνο ἐνὸς πεύκου. Καὶ κάθε βράδι κάναμε τὸ ἴδιο ἀνέβασμα, παίρνοντας μαζί λάδι καὶ λιβάνι. Τὸ ψηλὸ φανάρι, ποῦ ἦτον λίγο παρέκει, σκοπὸ εἶχε νὰ δείχνῃ στὰ πλοῖα τὴ γραμμὴ, ποῦ θὰ πρεπε ν' ἀκολουθήσουν γιὰ νὰ μποῦν στὸ λιμάνι, χωρὶς νὰ πέσουν σὲ μιὰ ξέρα. Λευκόφωτο τὸ φανάρι, εἶχε μόνον τὴ μιὰ του ὄψη μὲ γαλάζιο γυαλί, σημάδι πὼς ἄμα τὴν ἔβλεπεν ὁ καπετάνιος ἔπρεπε νὰ γυρίσῃ τὴν πλῶρη του δεξιά. Τὴν ὥρα, ποῦ ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ καὶ κατεβαίναμε, μιὰ μαυροφόρα ἔφερνε γιὰ τὸ ἀναμμα τοῦ φαναριοῦ ἓνα τενεκὲ μὲ πετρέλαιο. Γιὰ νὰ κατέβῃ τὸ φανάρι, ἔπρεπε νὰ ξαπολύσῃ τὴ βαρεῖα ἀλυσίδα, ποῦ κρέμουνταν ὡς κάτω, καὶ γιὰ νὰ τὸ ξανανεβάσῃ ἀναμμένο, ἔπρεπε νὰ σύρῃ τὴν ἀλυσίδα μὲ ὄλη της τὴ δύναμη. Τὴ συμπονέσαμε τὴν ἀδύνατη γυναίκα καὶ τὴ βοηθήσαμε κι' ἐμεῖς στὸ δύσκολο ἀνέβασμα. Καὶ κάθε βράδι, ποῦ πηγαίναμε στὸν Ἅγιο Νικόλα, κάναμε τὸ ἴδιο, βοηθῶντας τὴ μαυροφόρα, χήρα ἐνὸς πνιγμένου ναύτη.

Λίγο παρέκει ἀπὸ τὸ ἐκκλησιάκι ἦτον τὸ Κοιμητήριον: δυὸ τρεῖς ξύλινοι σταυροὶ καὶ πλάκες ἀσβεστό-χριστες. Τὸ φῶς τοῦ φαναριοῦ, ποῦ φώτιζε τοῦ λιμανιοῦ τὸ δρόμον, φώτιζε, σὰν ἓνα μεγάλο νεκροκάντηλον, καὶ τοὺς τάφους τῶν θαλασσινῶν:

Καίει τὸ ψηλὸ φανάρι δρόνοντα
 στὸ κυματόδαρτο ἀκρωτήρι.
 Διπλοφωτίζει τὸ ἀκρολίμανο
 καὶ τῶν ναυτῶν τὸ κοιμητήρι.

Τὸ κορύφωμα τῆς μακαριότητος ἦτον ἡ πρώτη μας νύχτα στὴ Λιναριά. Ξαπλωμένοι σὲ δυὸ καρέκλες ὁ καθένας ἀντὶ πολυθρόνας, ὕστερα ἀπὸ ὀρεχτικὴ ἀστακοφαγία, ἀργοπίναμε τὴ μπόρα τῆς Νάουσας, παγωμένη μέσα στὰ κασόνια μὲ τὰ φάρια, ποὺ θὰ φευγαν τὴν ἄλλη μέρα, στὸ γυρισμὸ τοῦ βαποριοῦ, γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ λευκὸ καπνὸ ἑνὸς τσιγάρου ἀντικρίζαμε τὸ φεγγαρόφωτο λιμανάκι, μὲ τὰ ἀσάλευτα ξάρτια τῶν ἀραγμένων καϊκιῶν, σὰν καλάμια φυτρωμένα ἀπὸ τὸ νερό.

Ἀπόλυτη σιωπὴ. Ὅλα κοιμισμένα. Τόσο, ποὺ εἶπα στὸ φίλο μου ὅσο μπορούσα σιγαλιώτερα:

— Ἀδελφὴ ἡ σιωπὴ τῆς νύχτας δὲ σου φαίνεται, πὼς ἔχει τὴν ἴδια ἱερότητα μὲ τὴ σιωπὴ μιᾶς ἀδειανῆς ἐκκλησίας;

Πρωτοξυπνητός ὕστερα ἀπὸ λιγώρο ὕπνο, μὲ κεφάλι ἐλαφρὸ, πρόβαλα στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τοῦ μπαλκονιοῦ. Δὲν εἶχε καλοφέξη ἀκόμα. Ἀπὸ κοτέτσι σὲ κοτέτσι καλημερίζουνταν οἱ πετεινοί, κι' ἀπὸ τὰ γύρω τὰ ψηλῶματα ἀνατάραζαν τὰ κουδούνια τους δεμένες γιὰ βοσκὴ γίδες. Ἐνα ἕνα ἀνοίγουνταν τῶν φαράδων τὰ μικρόσπιτα καὶ χτυποῦσαν στὰ νερά τὰ πρῶτα κουπιά γιὰ τὸ ξεκίνημα. Κοπαδιαστὲς πάπιες καὶ χῆνες στὴν ἄκρη τοῦ γιालοῦ τίναζαν τίς μουδιασμένες φτεροῦγες κ' ἐτοιμάζονταν γιὰ τὸ πρῶνὸ λουτρό, καὶ μιὰ μελαχρινὴ κοπέλλα, ψαροπούλα, πέρασε, ψηλὴ, ταρναριστὴ, μὲ τὴν στάμνα στὸν ὄμο, πηγαίνοντας γιὰ νερό.

Στὸ ἕνα κρεβάτι εἶχα ἀπλώσει ἀπὸ τὸ βράδι. Ἐλα τὰ

φαρικά μου σύνεργα: τὸ κομματιαστὸ καλάμι, δυὸ τρεῖς καθητές, χοντρές καὶ φιλὲς συρτές, ζόκες καὶ τσαπαριά καὶ λίγα φελλάρια γιὰ μελανούρια. Φανταζόμουν θησαυροὺς φαρικῆς στῆς Σκύρου τὰ νερά. Καὶ θὰ κανα τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὸ μουράγιο τοῦ λιμανιοῦ μὲ τὸ καλάμι, πρὶν ξανοιχτῶ σὲ μεγαλύτερα φαρέματα.

Δὲν ἄργησε νὰ ξυπνήσει κι' ὁ φίλος μου, καὶ ἤπιαμε καφέ ἀπ' ἔξω, στὸ ἴδιο τὸ βραδινὸ μας τραπεζάκι. Μᾶς εἶπαν, πὼς ἀργότερα θὰ ρθῆ τὸ γάλα ἀπὸ τίς γίδες, ποὺ βόσκουν στὰ ψηλῶματα, κι' ὁ καφὲς αὐτὸς ἦτον μόνον γιὰ νὰ ξυπνήσουν τὰ αἷματα.

Πῆρα τὸ καλάμι καὶ πῆγα μόνος λίγα βήματα παρέκει, ποὺ ἦταν βαθύτερα τὰ νερά. Γιὰ δολῶματα μοῦ φεραν σπασμένα κοχύλια. Μὲ τὴν ἰδέα, πὼς μόνον μικρὰ φάρια θὰ τσιμποῦσαν ἐκεῖ, εἶχα μικρὸ ἀγκίστρι καὶ φιλὴ τρίχα. Μόλις ἔρριξα ὅμως, ἕνα δυνατὸ τράνταγμα μοῦ λύγισε τὸ καλάμι, κι' ἔταν ἕκανα νὰ τὸ σηκώσω, τινάχτηκε στὸ ξενέρισμα μιὰ μεγάλη τσιπούρα κ' ἡ τρίχα κόπηκε. Κακὴ ἀρχή! Ὡς που νὰ βάλω ἄλλη ἀρματωσιὰ δυνατώτερη, ψήλωσεν ὁ ἥλιος. Ὁ σύντροφός μου ἔπινε μὲ ἀπόλαυση τὸ φρέσκο κι' ἀγνὸ γάλα σ' ἕνα ποτήρι τοῦ νεροῦ καὶ μὲ φώναζε. Τοῦ κάκου! ἐγὼ ἐννοοῦσα νὰ πιᾶσω μιὰ ἄλλη τσιπούρα στὴ θέση τῆς φευγάτης. Ἀλλὰ, καθὼς φαίνεται, θὰ πῆγε αὐτὴ στὰ βαθύτερα νερά, μὲ τὸ ἀγκίστρι καρφωμένο στὰ χεῖλη τῆς κ' ἕνα κομμάτι τρίχα κρεμασμένο σὰ χαλιναρί, καὶ τοὺς εἶπε:

— Γιὰ ἰδέτε τί πῆγα νὰ πάθω, ἀδελφές μου: ἕνας φοβερός φαρὰς ἤρθε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μ' ἕνα ἐγγλέ-

ζικο καλάμι. Φυλαχτήτε λοιπόν και μη ζυγώνη καμιά σας στο μουράγιο.

Στημένος έχει στην άκρη, αλλάζα και ξανάλλαζα δολώματα, γιατί μου τὰ χαλούσαν μικρά ψαράκια, άπιαστα από τὸ μεγαλύτερο άγκίστρι, πὸ εἶχα βάλει για τσιπούρες. Θα πέρασε καμμιὰ ὄρα χαμένη. Τότε αποφάσισα νὰ βάλω πάλι μικρὸ άγκίστρι. Πείσμωσα κ' έννοούσα νὰ μυρίσουν ἐπὶ τέλους τὰ χέρια μου ψάρι, κι' ἄς εἶναι και κανένας μικρὸς σπάρος, ἀπὸ κείνους πὸ λένε οἱ ψαράδες περιφρονητικά: καπάκια ἀπὸ μπρίκια. Ὁ ἐπιμένων νικᾷ! ἱκανοποιήθηκε τὸ φιλότιμό μου με πέντ' ἔξι ἑφταμηνίτικα ψαράκια, πὸ τὰ χάρηκε ἡ γάτα τοῦ ξενοδοχείου.

Ὅταν περνούσα μπροστὰ ἀπὸ ἕνα γέρο ψαρά, πὸ μάλωνε δίχτυα καθιστὸς χάμω στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του, μοῦ εἶπε:

—Τί νὰ σοῦ πῶ! Σὲ θάμαζα. Ἔχω κ' ἐγὼ στὸ ψάρεμα ὑπομονή, μὰ ἡ δική σου ἡ ὑπομονή, με τὸ συμπάθειο, εἶναι γαῖδουρινή!

Μελτέμασε ὁ καιρὸς ξαφνικά πρὸς τὸ μεσημέρι και τὸ μελτέμι ἔστρωσε καθημερινό! Κ' ἔτσι δὲν ξανάδωσα ἀφορμὴ στὸ γέρο ψαρά νὰ θαυμάση τὴν ὑπομονή μου, κι' οὔτε πῆγα σὲ μεγάλα ψαρέματα, καθὼς ἔκανα σχέδια, μ' ἕναν λεβεντοψαρά τῆς γειτονιάς.

Μόλις εἶχα πλύνει τὰ χέρια μου και κατέβηκα νὰ καθίσω με τὸ σύντροφό μου, πὸ διάβαζε τοῦ Παπαγεωργίου τὸ πολύτιμο βιβλίο για τὴ Σκυρο, φάνηκε ἕνας καθαλάρης, πὸ ἤρχονταν πρὸς ἐμᾶς. Πέζεψε και μᾶς χαιρέτησε σφίγγοντας τὰ χέρια μας: ἦτον ὁ Διευ-

θυντῆς τοῦ Δ. Σχολείου τῆς Σκύρου. Ἦρθεν ἐπίτηδες, νὰ μᾶς καλέση ἀπάνω στὸ σπίτι του για ὄσες μέρες θέλομε νὰ μείνωμε, με τὴν ὀλόκαρδη νησιώτικη προθυμία. Συμφωνήσαμε νὰ πᾶμε για τὴν ἑορτὴ τοῦ Σωτήρος, μετὰ δύο μέρες, ἀπὸ τὸ βράδι τῆς παραμονῆς. Ὅχι για περισσότερο, τοῦ εἶπαμε, γιατί εἶναι μετρημένες οἱ μέρες μας και θέλομε νὰ πᾶμε και στὸν τάφο τοῦ Ρούπερτ Μπρούκ.

—Μὰ εἶναι μακριὰ και δύσκολος ὁ δρόμος με τὸ ζῶο.

—Ἐδῶ μᾶς λένε, νὰ πᾶμε ἀπὸ τὴ θάλασσα.

—Προτιμότερο βέβαια, μὰ πρέπει νὰ χετε τὸν καιρὸ στὸ χέρι. Νὰ ἴδοῦμε πότε θα κόψη τὸ μελτέμι. Δὲ φαίνεται νὰ χη πολλὴ ζωή.

Τὸν καλέσαμε νὰ φάη μαζί μας τὸ μεσημέρι, ἀλλὰ δὲ δέχτηκε, γιατί εἶχε νὰ περάση κι' ἀπὸ ἕνα χτήμα του στὸ ἀνέδασμα. Δέχτηκε ὁμως με χαρὰ μερικὰ καλὰ άγκίστρια και μεσημέζες δυνατές, γιατί εἶχε κι' αὐτός, μοῦ εἶπε, τὴ δική μου λόξα τῆς ψαρικῆς, ἂν ὄχι και τὴν ὑπομονή μου. Συμφωνήσαμε, νὰ μᾶς στείλῃ κάτω δυὸ μουλάρια τὴν παραμονὴ τοῦ Σωτήρος τὸ ἀπόγεμα νωρίς, για νὰ φτάσωμε ἀπάνω πρὶν βραδιάση. Τὸν παρακάλεσα, τὸ δικό μου τὸ μουλάρι νὰ μὴν εἶναι ψηλὸ και ζωνρό, γιατί ἔχω πολὺν καιρὸ νὰ καθαλικέψω. Καὶ μοῦ ταξε, πὼς θα μοῦ στείλῃ τὴ Μαρού.

Ἡ Μαρού: μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ συμπαθητικὲς γνωριμίες μου στὴ Σκυρο. Στὸ νοῦ μου τίς ἔχω πάντα τίς μεγάλες σὰν πηλωρείτικα κάστανα κόρες τῶν ματιῶν τῆς, τὸ καμαρωτὸ κι' ἀκούραστο περπάτημα και τὸ χαριτωμένο πείσμα τῆς. Πρὶν καθίσω στὸ σαμᾶρι τὸ κοκ-

κινώστρωτο, τὸ συλλογιζόμενον. Ὑστερα ἀπὸ τόσα χρόνια ποῦ εἶχα ν' ἀνέβω σὲ ξυλοσάμαρο, θὰ μπορέσω τάχα νὰ στυλωθῶ καλά; Ὅποτε ἤξερα καὶ τὸ δρόμο καὶ τίς πιθανές κακοτοπιές του, καὶ θὰ πρεπε νὰ εἶμαι πάντα καλοσφριμένος κ' ἔτοιμος γιὰ κάθε ἀπρόβλεπτο. Ἀλλὰ τὰ ἤσυχα καὶ γεμάτα αὐτοπεποιθήση μάτια τῆς Μαρούς καὶ ἡ καλωσύνη, ποῦ μὲ δέχτηκε στὴ ράχη τῆς, μοῦ ἔδωσαν θάρρος ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα, ποῦ ἴσα ἴσα ἦτον καὶ τὸ μεγαλύτερο ἀνηφόρισμα μὲ τίς περισσότερες λοξοδρομίες.

Ὁ Σκυριανὸς αὐτὸς δρόμος μοῦ θύμισεν ἀμέσως τὸ δρόμο, ποῦ ἔκανα στὰ νεανικά χρόνια ἀπὸ τὸ Ξηροχώρι, πηγαινόντας κάθε καλοκαίρι στὸν εὐλογημένον Πύργο τῶν Γουδῶν. Παχύτερη βέβαια ἐκεῖ ἡ γῆ στοὺς σταχοφόρους ἀγρούς, ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια βλάστηση στολισμένη κ' ἔδω: τὰ πεῦκα, τὰ πλατάνια, τίς ἐλιές, τὰ καλαμπόκια στὰ χαμηλώματα, καὶ ροδοδάφνες πλούσια ἀνθοισμένες στοὺς ὄχτους, καὶ λυγαριές μὲ τὴν ἀπάνταστη πολυχρωμία, ἀπὸ τὸ κάτασπρο τῆς μυγαλιάς ἕως τὸ βαθυγάλαζο τοῦ μενεξέ, ἀπλώνοντας πρόθυμα τίς ἀνθοκορφές τους στὰ χέρια μας, γιὰ νὰ κόψουμε καμμιάν ἀκρὴ τους καὶ νὰ μὴ χάσωμε — ἀλίμονο! ὅτι εἶχαμε ἀπὸ καιρὸ χαμένο — τὴν Ἀγάπη μας.

Καθμένη καλοπερπάτητη Μαρού, σ' ἐσένα χρωστώ τὴν ἀπόλαυση τοῦ δρόμου αὐτοῦ, ποῦ τόσο τὸν εἶχα ποθήση. Ἡ ἐμπιστοσύνη, ποῦ ἔνωσα ἀμέσως σ' ἐσένα, μ' ἔκανε νὰ χαρῶ ἐλεύθερα τίς ὁμορφιές τοῦ τόπου χωρὶς τὸ φόβο μὴν ξετιναχθῶ ἀπὸ κανένα σου ξάφνιασμα ἢ μὴν ξεγλιστρήσω ἀπὸ κανένα παραπάτημά σου.

Κι' ἔχει μόνον αὐτό. Ἀλλὰ σὰν νὰ ἦσουν ὁ καλύτερος ὁδηγὸς τοῦ δρόμου ἐσύ, ποῦ δὲν ἔκανες ἄλλο παρὰ νὰ τον πηγαινοέρχουσαι, φρόντιζες νὰ κοντοστέκεσαι στὰ ξέφωτα καὶ στὰ ψηλώματα, σὰ νὰ ἦθελες νὰ μοῦ πῆς:

—Κύτταξε γύρω τί ὠραία ποῦ εἶναι ἀπὸ δῶ.

Κι' ὅταν εἶχα τὴν ἀχαριστία, νὰ σὲ χτυπῶ κάποτε μὲ τὸ στρημμένο σκοινί, κουνοῦσες τ' αὐτιά σὰ νὰ μ' ἐλεεινολογοῦσες:

—Κακομοίρη, τί βιάζεσαι νὰ τελειώσῃ ὁ ὠραίος αὐτὸς δρόμος; Δὲ λογαριάζεις, πῶς δὲ θὰ τὸν χαρῆς κι' αὐριο; Χόρταινε τώρα τὸ μωσκολίθανο τῶν πεύκων, πρὶν πᾶς πάλι ν' ἀνασάνῃς τὰ ξεθυμάσματα τῶν ὑπονόμων. Γέμιζε τὰ μάτια σου πρασινάδα, πρὶν πᾶς νὰ τὰ τυφλώσῃς μὲ τὴ σκόνη καὶ τὴν κάπνα. Ξεκούρασε τ' αὐτιά σου μὲ τὸ σιγαλὸ λάλημα τῶν πουλιῶν, πρὶν σὲ ξαναζαλίσῃ τῆς πολυκοσμίας ἡ βροχή.

Εἶχες δίκιο, Μαρού, κ' ἐγὼ ὁ μωρὸς εἶχα ἄδικο, νὰ βιάζωμαι καὶ νὰ σὲ χτυπῶ μὲ τὸ στρημμένο σκοινί.

Ὡς τὴν ὥρα, ποῦ ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴ Λιναριά γιὰ ν' ἀνέβωμε στὴν πόλη, τίποτε δὲ μᾶς εἶχε φανερώσῃ ἀκόμα, πῶς ταιριαζε στὴ Σκύρο νὰ εἶναι τὸ Νησί τῶν Μύθων, ποῦ εἶχε ποθήση γιὰ τὸ θάνατό του ὁ Ροῦπερτ Μπρούκ. Ἡ πρώτη ἀποκάλυψη γιὰ μᾶς ἔγινε μόλις ἀνηφορήσαμε. Δεξιὰ εἶχαμε τὰ ψηλώματα κι' ἀριστερὰ τὸ κατηφόρισμα πρὸς τὴ θάλασσα. Ἐκεῖ, σ' ἓνα γύρισμα τοῦ δρόμου, μᾶς παρουσιάστηκαν τρεῖς βοσκοὶ μὲ δυὸ σκύλους. Τὸ κοπάδι τῶν γιδιῶν ἔβασκε

σκόρπιο. Οί βοσκοί ήταν ψηλοί και λιγνοί και δείχνονταν πιά ψηλόσωμοι στά μάτια μας, στυλωμένοι ἀραδιαστοί στό κενό μέ βάθος τόν καταγάλανο οὐρανό. Τρεῖς ὥραϊοι ἔφηβοι ἀσπροντυμένοι κρατώντας καθέννας μιὰ πολὺ μακρὰ μαγκούρα σά σκῆπτρο, ἀσάλευτοι, ριζωμένοι, μᾶς καλημέρισαν μόλις ἀνοίγοντας τὸ στόμα, σάν νά ἐκτελοῦσαν κάποια ἐπίσημη πράξη, πού τοὺς εἶχαν ἀναθέσει. Κ' οἱ δύο σκύλοι τους τῆς ξεχωριστῆς Σκυριανῆς γενιάς, κοντόμαλλοι μέ μυτερά ρουθούνια, καθιστοί στά πίσω πόδια, οὔτε μᾶς γαύγισαν, οὔτε μᾶς πρόσεξαν, ἀσάλευτοι κι' αὐτοί.

Ἄφου προσπεράσαμε, γύρισα καί εἶπα στό συντρόφῳ μου:

— Αὐτοί μπορούσαν νά εἶναι καί στόν καιρὸ τοῦ Λυκομήδη. Τί διαφορετικοί ἀπὸ τοὺς κοινούς τύπους, πού συνηθίσαμε νά βλέπωμε σ' ὅλη τὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα, μέ τὴν κάπα, μέ τὰ τσαρούχια, μέ τ' ἀγριόσκυλά τους ἔτοιμα νά ριχτοῦν ἀπάνω μας, — τύποι μισοί βοσκοῦ καί μισοί ληστοφυγοδίκου.

Παρέκει δευτέρη ἀποκάλυψη: ἓνα κοπάδι ἀλογάκια Σκυριανὰ ἔτρεχαν παιγνιδιάρικα σὲ μιὰ φαραγγιά. Κι' ὁ ἀγωγιάτης μᾶς ἐξήγησε, πῶς ἔτσι ἐλεύθερα τ' ἀφήνουν νά γυρίζουν καί νά βόσκουν κοπαδιαστά, χωρὶς καμμιά φροντίδα, ὅσον καιρὸ δέν τα χρειάζονταν γιὰ δουλειά.

— Καί δέν ἀνακατεύονται; Πῶς τὰ ξεχωρίζουν;

— Καθέννας βάζει σημάδι στά δικά του: ἓνα ἰδιαίτερο κόψιμο στὴν ἄκρη τοῦ αὐτιοῦ.

— Καί πῶς τὰ πιάνουν;

— Ἄν δέν τα μπλέξουν ἀλλιώς, τοὺς ρίχνουν στό λαϊμὸ ἑρόχο.

Γύρισα πάλι καί εἶπα στό φίλο μου.

— Τέτοια ἀλογάκια θά εἶχαν οἱ κόρες τοῦ Λυκομήδη. Φαντάσου καί τὸν Ἀχιλλέα, κοριτοίστικα ντυμένον, καθάλα σ' ἓνα Σκυριανὸ ἀλογάκι.

Οἱ ἀγωγιάται εἶχαν ἀργήσει νά κατέβουν στὴ Λιναριὰ νά μᾶς πάρουν καί φτάσαμε σύθθαμπα στά πρῶτα σπίτια καί στά καφενεῖα τῆς Χώρας, πού μας πρόσμεναν ὁ Διευθυντῆς τοῦ σχολείου, ἀπορώντας πῶς ἀργήσαμε. Πεζέψαμε κι' ἄρχισαν τὰ κεράσματα τῆς ὑποδοχῆς, πού μᾶς μισοζάλισαν. Πεζοί πήραμε τὸ μακρὸ δρόμο γιὰ τὸ σπίτι, πού θά μας φιλοξενούσε. Παλιὸ ἀλλὰ ξεκκινούργωμένο, ἦτον κοντὰ στό Κάστρο καί εἶχε ἀπὸ κάτω τὸ Γιαλό, τὴν πιά κοντινὴ ἀκρογιαλιά πρὸς τὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, πού θά ἦτον βέβαια ἀντὶ τῆς Λιναριᾶς ἢ καθαυτὸ σκάλα τῆς Σκύρου, ἂν εἶχε λιμάνι. Ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ φιλόξενου σπιτιοῦ τὸ μάτι ἔφτανεν ὡς τὰ πέρατα τοῦ Αἰγαίου, σεληνόφωτα τὴν ὥρα ἐκείνη.

Τὸ μικρὸ σαλόνι, πού μᾶς δέχτηκαν πρόσχαρα ἢ νοικοκυρὰ καί τὰ παιδιὰ της, δέν εἶχε τίποτε σχετικὸ μέ τὴ Σκυριανὴ Τέχνη: ἦτον ἀπλὸ καί καθαρὸ σάν κάθε αἰγαιοπελαγίτικου σπιτιοῦ.

Ἢταν μείναμε μόνοι πάλι μέ τὸ νοικοκύρη, τὸν γνωρίσαμε καλύτερα, καί σιγὰ σιγὰ μᾶς φανερώθηκεν, ὅχι ἓνας στενοκέφαλος δάσκαλος μέ περιωρισμένο νοῦ, ἀλλ' ἄνθρωπος μέ γενικὲς γνώσεις καί πολὺ σωστὲς κρίσεις σὲ κάθε ζήτημα. Τὴν ὥρα τοῦ τραπέζιοῦ μᾶς

είπε πώς θά φάμε στο κάτω πάτωμα και πρέπει να κατέβουμε μια στενή κι' όρθή σκάλα, σά σκάλα καρβιού στο άμπάρι, λίγο δύσκολη, για να μην κάνομε το γύρο απ' έξω. Την κατεδήκαμε σιγά σιγά φωτισμένοι από ένα κερί, για να περάσωμε στην πλαγινή τραπεζαρία.

Και τί μας πρόσμενεν εκεί;

Τό Σκυριανό Θαύμα! Ή τραπεζαρία αυτή μπορούσε, έτσι, όπως τή βλέπαμε, να δείχεται σαν ένα τέλειο Σκυρικόν Μουσείο. Χώρια από τὰ έπιπλα, τὰ στρωσίδια, τὰ στολισμένα ράφια στους τοίχους, μάς θάμπωσαν κρεμασμένα όλόγυρα, κάτω από τὰ ξυλοσκάλιστα ράφια, τ' άστραφτερά μέταλλα, μπρούτζοι και χαλκώματα, δίσκοι και σουφράδες, σαν άσπίδες κρεμαστές στους τοίχους άρχαίου Ίερού, λάφυρα άφιερωμένα από τους Περσομάχους του Μαραθώνος και των Πλαταιών.

Και τί χαριτωμένο έπιπλο ό σταμνοστάτης: μία τριγωνική ξύλινη στήλη στη γωνιά, με άνοιγμα μπροστά για τή στάμνα, σε τρόπο, που να μπορέ κανένας χωρίς να τή μετατοπίσει, γέρνοντάς την λίγο να παίρνη νερό. Ή Σκυριανή άγάπη του Ώραίου δεν άφησε και τó πραχτικό εκείνο έπιπλο χωρίς σκαλίσματα, κι' ακόμα τὰ γυναικεία χέρια του σπιτιού έφραξαν τής στάμνας τó χωματένιο στόμα μ' ευωδιαστό βασιλικό και τή στεφάνωσαν όλόγυρα με πάνανθο θυμάρι, σαν να ήτον τής Έστίας βωμός.

Δειπνήσαμε μόνον οι τρεις, οι δύο μας κι' ό δάσκαλος. Οι άλλοι του σπιτιού νήστευαν, γιατί ήτον σκρακοστή.

Μ' όλες τις διαμαρτυρίες μας, πώς κι' έμεις θά νηστεύαμε ευχαρίστως, στο τραπέζι μας ήρθαν και πασχάλινά μαγειρέματα και νηστήσιμα και όρεχτικά θαλασσινά, που μάς φάνηκαν σαν ένα συμπλήρωμα του Σκυριανού θαύματος τής βραδιάς εκείνης.

*Αλλά και κάτι άλλο μου φύλαξεν ή νύχτα. Δεν άργήσαμε να πλαγιάσωμε, κουρασμένοι από τó δρόμο. Μας έδωκαν δύο δωμάτια κοντά στο σαλόνι, τὰ δικά τους βέβαια. Όλη οι οικογένεια συμμαζεούτηκε για χάρη δική μας στο κάτω πάτωμα. Τέτοια είναι ή άφταστη Σκυριανή φιλοξενία!

Τό κρεβάτι, που πλάγιασα, ήτον διπλοκοιμητοιάς, σκεπασμένο με κουνουπιέρα. Μ' όλο που τó βρήκα πολύ αναπαυτικό, ύστερα από τόν πρώτον ύπνο, ζεστάθηκα και στενοχωρέθηκα κάτω από τήν κουνουπιέρα. Αναψα τó κερί, που πολύ προνοητικά είχαν βάλει στο πλάι μου, κατέβηκα από τó κρεβάτι, κι' άνοιξα τó παράθυρο προς τή θάλασσα. Κι' άμέσως μου ήρθαν στο νοσ οι άθάνατοι σίχοι του Σολωμού:

*Ήτον στην έλαλη τή μοναξιά
στοργυλοφέγγαρη φωτοχούια
σαν τή λαμπρόπλαστη πρωτονοχτιά.

*Ήμουν ξυπνητός ή κοιμισμένος; Ήτον αλήθεια ή όνειρο;

Τὰ όνόρα του χρόνου είχαν καταλυθή, τωρινά και περασμένα έσιμγαν και γίνονταν ένα. Ή θάλασσα εκείνη ήτον ή ίδια, που κυματόδραχε και τó βασίλειο

του Λυκομήδη. Τὸ Κάστρο ἀπὸ πάνω μου, μὲ τὸ μαῦρον ἤσκιό του, ἦτον ἡ Ἀκρόπολις καὶ τὸ Παλάτι του. Μιὰ τέτοια νύχτα θὰ τὴν ᾠδήγησαν τὰ δελφίνα στὸ Σκυριανὸ ἀκρογιάλι τῆς Θέτιδος μ' ἓνα ὠραῖο ἀγόρι στὴν ἀγκαλιά, τὸν μοναχογιό της τὸν Ἀχιλλέα. Τὸν ἔφερνε ἐκεῖ, γιὰ νὰ τὸν γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν καταδίκη τῆς μοίρας, γιὰ νὰ τὸν κρύψῃ μαζὶ μὲ τίς κόρες τοῦ Λυκομήδη.

Γιὰ ποῦ, δελφίνα; — Φέρνομε στὸ Σκυριανὸ ἀκρογιάλι τὴ δόξα καὶ τὸν ἔρωτα σὲ μιᾶς θεᾶς ἀγκάλῃ.

Καὶ τῆς φαντασίας τὸ πλάσμα ἀλήθευε. Νὰ τα τὰ δελφίνα, ποῦ φέρνουν τὴ θεά! Πέρα ἀπὸ τ' ἀνοιχτὸ πέλαγος κάτι γοργὸ πλεούμενο ἤρχονταν μέσ' στὸ σεληνόφωτο ἑσπεύοντας πρὸς τὴν ἀκρογιάλι. Ποῦ νὰ πιστέψουν τὰ μάτια μου, πὼς δὲ θὰ ἦτον τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ μεγάλη ψαρόβαρκα τοῦ γρίπου μὲ τὰ δώδεκα κουτιά!

Ἡ ὕψη φύχρα τῆς νύχτας μ' ἔκανε νὰ κλείσω τὸ τζάμι τοῦ παραθύρου καὶ νὰ πλαγιάσω στὸ φεγγαρόλουστο κρεβάτι χωρὶς τὴν ἄρεσση ὕπνου, ὀνειρευόμενος μ' ὀρθάνοιχα μάτια. Κ' ἔβλεπα τώρα τελειωτικὰ στὸ Νησι τῶν Μύθων τὸ φτάσιμο τῆς Θέτιδος καὶ τὴν ὑποδοχή, ποῦ τῆς ἔκανεν ὁ Λυκομήδης. Βέβαια, γιὰ νὰ τὸν προτιμήσῃ ἡ θεὰ καὶ νὰ τοῦ ἐμπιστευτῇ ὅτι εἶχε πολυτιμότερο, τὸ μονάκριβο Ἀχιλλέα της, θὰ πῆ πὼς ἦτον σημαντικὸ ὑποκείμενο στὸν καιρὸ του. Τόσα ἄλλα νησιά στὸ Αἰγαῖο, καὶ μεγαλύτερα καὶ θαλερώτερα ἀπὸ τὴ βραχοθεμέλιωτη Σκύρο, καὶ νὰ φέρῃ τὸ μονάκριβό της ἐκεῖ! Θὰ λογάριάζεν ἕμως ἡ θεὰ καὶ τίς ὠραῖες βα-

σιλοπούλες, ποῦ θὰ εἶχε φίλες καὶ συντρόφισσές του.

Ἀπὸ τὸν Ἑρμῆ, τὸν ἀδιάντροπο ἑσκαλιστὴ δλων τῶν σπιτικῶν, θὰ εἶχε τὰ καλύτερα συστατικά γιὰ τὴν ὀμορφιά τους. Συνέργεια δική του θὰ ἦτον κατόπιν καὶ τὸ εἰδύλλιο τῆς Σκυριανῆς βασιλοπούλας, τῆς πρωτοκόρης τοῦ Λυκομήδη μὲ τὸν Ἀχιλλέα, ποῦ ἦρθε νὰ τὸ μεταβάλῃ σὲ δράμα τοῦ Ὀδυσσεύς ἢ πονηριά. Κρῖμα, ποῦ δὲ μας ἔμειναν ἀπὸ τὸ δράμα τοῦ Εὐριπίδη, Σ κ ῶ ρ ι ο ι, παρὰ μόνον δυὸ στίχοι:

... ἡ παῖς νοσεῖ σου κάπικινδύνως ἔχει,
Λυκομήδης. Πρὸς τοῦ; τίς αὐτὴν πυμονὴ δαμάζεται;

Καὶ ποῦ ν' ἀναφέρονται τάχα; Στὴν πρωτογέννητη ἀγάπη τῆς κόρης γιὰ τὸν Ἀχιλλέα ἢ στὸν καῦμό της γιὰ τὸ χωρισμό;

Νὰ μας ἔμεινε τουλάχιστον ὁ χαριτωμένος Ἐπιθαλάμιος τοῦ Βίωνος ἀκέριος! Ἐνα κομμάτι σώθηκε κι' ἀπ' αὐτὸν χωρὶς τὸ τέλος.

Τὴ νύχτα ἐκείνη μοῦ ἦρθε στὸ νοῦ, καὶ κατὰ καλὴ τύχη τὴν ἄλλη μέρα τὸν βρήκα στὴ στερεότυπη ἐκδοσὴ, ποῦ εἶχε ὁ δάσκαλος τῆς Λιναριάς. Ὑστερα ἀπὸ λίγον καιρὸ δοκίμασα νὰ ξαναπλάσω τὸ σχετικὸ μὲ τὸ εἰδύλλιο μέρος, διωρθωμένο στὴν ἐκδοσὴ τοῦ Φ. Λεγγράν, σὲ δημοτικὸς στίχους, ὅσο μπορούσα πιστότερα:

Στοῦ Λυκομήδη ἀνάμεσα τίς κόρες ὁ Ἀχιλλέας
δὲν εἶχε νοῦ γιὰ τ' ἄρματα, παρὰ μαλλιά νὰ γνέθῃ.
Μὲ τ' ἄσπρα χέρια θούλευε κ' ἐκεῖνος σὰν κορίτσι
κ' ἔδειχνε κοριτσιῶ ντροπὴ στὴ ροδισμένη του εἴψη
καὶ κοριτσιῶ περπατησιὰ καὶ στὰ μαλλιά μαντιλι.
Μὰ μέσα του εἶχε ἀντρός καρδιά καὶ πιθυμῆς ἀντρίκιος.

Ἄπ' τὴν αὐγή ὡς τὸ νόχτωμα στὴ Δειδάμεια δίπλα,
τὸ χέρι τῆς συχνοφιλεῖ καὶ τῆς παινα τὴν τέχνη
στοῦ στημονοῦ τὸ ταίριασμα μὲ τοῦ ὑφαδιοῦ τὰ ἐξόμπλια.
Στὸ θεῖπνο ἄλλη συντρόφισσα δὲν ἔχει παρά ἐκείνη,
καὶ σ' ὄλα του ἓνα λαχταρᾶ, νὰ κοιμηθῇ μαζί τῆς.
Τῆς λέει: —Οἱ ἄλλες σου ἀδερφές δυὸ δυὸ μαζί κοιμοῦνται,
μὰ ἐγὼ κοιμοῦμαι μοναχὴ κ' ἐσὺ κοιμᾶσαι χιῶρια.
Δυὸ συνομήλικες ἐμᾶς τίς δυὸ κι' ὠραίες κοπέλλες
ἢ πονηρὴ Νυσιώτισσα μὲ δόλο μᾶς χωρίζει.

Στὴν ἐκκλησία, πού πήγαμε τὸ ἄλλο πρωτὶ γιὰ τὴν
ἐορτάσιμη μέρα, ξαφνίστηκα βλέποντας μπροστὰ στὸ
Ἱερὸ ἀραδιασμένα καλαθάκια καθαρὰ καὶ καλοπλεγ-
μένα γεμάτα σταφύλια. Κ' ἔμαθα τότε, πὼς ἦταν ἀφιε-
ρώματα τὰ πρωτόκοφτα ἐκεῖνα σταφύλια, καὶ τὰ φερνε
κάθε νοικοκύρης ἀπὸ τ' ἀμπέλι του στὴν ἐκκλησία
τὴ μέρα τοῦ Σωτήρος, γιὰ νὰ τὰ εὐλογῆσῃ ὁ παπάς.
Μετὰ τὴ λειτουργία τὰ μοίρασαν στὸν κόσμον, καθὼς
μοιράζουσαν τὰ κόλλυβα.

Ἄπὸ τὴν ἐκκλησία ἀνεβήκαμε στὸ Κάστρο καὶ
γυρίσαμε ὄλα του τὰ γραφικὰ χαλάσματα πρὸς τὸν
ἀκροθάλασσο γκρεμνὸ. Ἄπὸ κεῖ, κατὰ τὴν παράδοση,
ὁ Λυκομήδης γκρέμισε τὸ Θησέα, κ' ἔγινεν αἷτιος, πεν-
τακόσια τόσα χρόνια κατόπιν, νὰ ὑποδουλωθῇ ἢ Σκύρος
στοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὸ Κίμωννα. Στοὺς Σκυριανούς,
πού ἦταν μαζί μας καὶ παραδέχονταν ἀνεξέτεστα
τὴν ἐγκληματικὴ αὐτὴ πράξη, εἶδειξα μεγάλο δι-
σταγμὸ νὰ παραδεχτῶ, πὼς ἓνας βασιλιάς, καὶ συμπέθε-
ρος θεῶν μάλιστα, ἦτον δυνατὸν νὰ παραβῇ τοὺς ἱεροῦς
νόμους τῆς ξενίας καὶ νὰ θανατώσῃ ἔτσι προδοτικὰ—

ποιόν; ἓνα πανελλήνιον ἥρωα, τὸ Θησέα! Μπορεῖ νὰ
γκρεμίστηκε βέβαια ἀπὸ τὸ Σκυριανὸ βράχο, μὰ θὰ
ἦτον τυχαῖο ξεγλίστρημα. Οἱ Ἀθηναῖοι, δταν τοὺς
χρειάστηκε ἢ Σκύρος, πολύτιμος ναυτικὸς σταθμὸς
γιὰ τὴ συγκοινωνία μὲ τίς ἀποικίες τους, βρῆκαν
αἰτία, ὕστερα ἀπὸ πέντε αἰῶνες, τὴν ἀπιστία τοῦ Λυ-
κομήδη! Οὕτε καὶ οἱ ἴδιοι τὸ καλοπίστευαν, γιὰτὶ ἄλ-
λιῶς δὲ θ' ἄκουαν στὸ θέατρο ἀδιαμαρτύρητα τὰ
ἐπαινετικά λόγια τοῦ Νεοπτολέμου καὶ τοῦ Φιλοκτῆτη
γιὰ τὴ Σκύρο καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸ Λυκομήδη, κι' οὕτε θὰ
τὸ στοχάζονταν νὰ βάλῃ στὸ δῶμα του ὁ Σοφοκλῆς
τέτοιους περήφανους στίχους στὸ στόμα τοῦ Νεοπτο-
λέμου γιὰ τὴ γενιὰ τῆς Σκυριανῆς μητέρας του:

Ἰν' αἱ Μυκῆναι γνοῖεν ἢ Σπάρτη θ' ὅτι
χῆ Σκύρος ἀνδρῶν ἀλκίμων μήτηρ ἔφυ.

Ἄπὸ μιὰ τρύπα τοῦ χαλασμένου βενετσιάνικου τοί-
χου μᾶς εἶδειξαν πέρα στὸ γιαλὸ καταντικρὺ κάποιον
μέρος, πού πιστεύεται πὼς ἔχει βουλιάξῃ στοὺς πανάρ-
χαιους αἰῶνες μιὰ πολιτεία πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ
Σκύρο. Μερικοὶ ψαράδες λένε, πὼς μὲ ἀπόλυτη γα-
λήνη, πού τύχη νὰ εἶναι διάφανα τὰ νερά, ξεχωρίζει
κανεὶς μὲ τὸ θαλασσογυάλι στὸ βυθὸ μεγάλα κομμά-
τια δουλεμένα μάρμαρα. Γιὰ νὰ τὸ βροῦν τὸ μέρος
ἔχουν σημάδι τὸ ἀντίκρισμα τῆς τρύπας τοῦ κάστρου.
Ἔτσι, καθὼς κι' ἄλλα αἰγαιοπελαγίτικα νησιά, ἔχει
καὶ ἢ Σκύρος τὸ μῦθο τῆς Ἀτλαντίδος τῆς, πού τρα-
γοῦδησε γιὰ τὴ Σίφνον ὁ Προβελέγγιος.

Κάναμε ἓνα γύρο στὴν πόλη καὶ μπήκαμε σὲ δυὸ

τρία άνόθευτα χαμηλά Σκυριανά σπιτάκια. Μου φάνηκαν σαν κουκλόσπιτα, τόσο συμμαζεμένα, χωρίς να τους λείπη τίποτε απ' όσα χρειάζεται ένα μικρό νοικοκυριό. Ξεχωριστή έντύπωση μ' άφησεν ή έξώπορτά τους, μονόφυλλη κομμένη στα μισά, ώστε αν θέλη κανείς κλείνει μόνον τó κάτω μέρος κι' αφήνει ανοιχτό τó άπάνω σαν παράθυρο για τó άέρισμα.

Τó μεσημέρι φαροφαγία για τή μέρα του Σωτήρος και κάθε λογής νηστήσιμα όρεχτικά στο τόσο υποχρεωτικό σπίτι, που μας φιλοξενούσε. Μας έδειξαν εκεί, μέσα σε καλιές σκαλιστές κασέλλες, άληθινούς θησαυρούς τής Σκυριανής χειροτεχνίας παραδομένουσ από γενεά σε γενεά σαν ίερή κληρονομία.

Φύγαμε νωρίς, με τόν ήλιο ψηλά, για να κατέβωμε από τόν άλλο τó δρόμο πρός τó ανοιχτό πέλαγος, μακρύτερο και πιο άνώμαλον, αλλά γραφικώτερον, όπως μας είπαν. Και είχαμ δίκιο. Τόν κατεδήχαμε άργά, με συχνά σκοντάματα και ξεγλιστρήματα των μουλαριών, κι' άφου γυρίσαμε δεξιά πρός τó κάμπο που απλώνουνταν καταπράσινος από τά θραφερά καλαμπόκια, φτάσαμε με τó ήλιοβασίλεμα στο λιμανάκι μας τής Λιναριάς.

Έκει μας είπε ό δάσκαλος, πως, καθώς θέλαμε, είχε ναυλώση μια μεγάλη καθαρή ψαρόβαρκα, για να πάμε τήν άλλη μέρα στον τάφο του Ρουπερτ Μπρούκ, αν ό καιρός θα είναι καλόσ, όπως δείχνουν όλα τά σημάδια του. Με τήν προσδοκία αυτή, κουρασμένοι κι' από τήν πολυτάραχη μέρα, πλαγιάσαμε νωρίς. Κοιμήθηκα ήσυχα κι' άνονείρευτα. Άπό τά ψηλώματα του Νη-

σιού των Μύθων ξαναγύριζα στο ταπεινό φαρολίμανο τής Λιναριάς.

Τά σημάδια του καιρού άλήθεψαν, και πριν ψηλώση ό ήλιος ξεκινήσαμε. Τί ώραίο ξεκίνημα: ή βάρκα μεγάλη, φρεσκοβαμμένη, κατακάθαρη, με στρωσίδια πολύχρωμα στην πρύμνη, φροντίδα του δασκάλου, που θά μας συνώδευε. Άπό τó ξενοδοχείο ήρθαν δυό στάμνες με κρύο νερό και δυό μεγάλα καλάθια με ό τι χρειάζονταν για να καλοφάμε. Πήραμε στη βάρκα κι' ένα νεοδιωρισμένο φαροφύλακα. Θα πήγαινε από τήν άκρογιαλιά, που θα βγαίναμε έμεις, πεζός ως τó φάρο του.

Είχε μαζί του στην άγκαλιά ένα κατοικάκι άσπρο πλουμιστό θηλυκό, για να τó μεγαλώση εκεί και να χη τροφή τó γάλα του.

Ήτον ζωηρό και πολύ ήμερο. Μ' ένα κουδουνάκι στο λαιμό, πηδούσε από πάγκο σε πάγκο, από τόν ένα στον άλλον κι' έσκυβε τó μέτωπο για να τó χαϊδεύωμε. Για να μην ξεχνώ τήν τέχνη τής ψαρικής, έσερνα πίσω από τήν πρύμνη μια δυνατή συρτή με τή μάταιη έλπίδα κανενός μεγαλου ψαριού. Φυσούσε έλαφρό άεράκι, όσο που μόλις γέμιζε τó πανί, και με τή δροσιά του μας έκανε ευχάριστα τó άργοπερπάτημα τής βάρκας.

Για να φτάσωμε στις Τρεις Μπούκες, τó άπέραντο λιμάνι, τó όρμητήριο του Άγγλογαλλικού στόλου στον Πόλεμο, που ήτον ό τάφος του Μπρούκ, κάναμε μεγάλο γύρο, πάντα γιαλό γιαλό, και περνούσαν

μπροστά από τα μάτια μας, με τις πιο άπύθμενες μεταλλαγές, τότε λωβόδια και περιβόλια χλωροπράσινα, τότε τρομαχτικοί χαλκόχρωμοι βράχοι. Σε δύο ώρες, χωρίς να τις καταλάβουμε, φτάσαμε σε μια από τις τρείς Μπουκιές και μπήκαμε στο λαβάνι. Έκεί λαμπεκοπούσαν στον ήλιο βράχοι σαν κρυσταλλένια από το άλατι, που είχε καθίσει σε κάθε τους ραγίδα και κάθε γούδωμα. Κι' ό ένας από τους δύο φαράδες πήδησε έξω και μ' ένα τενεκέ της βάρικας μάζεψαν άφρίνα, όση χωρούσε, σαν του τύχαινε τέτοια σπάνια εύκαιρία.

Δέν ήταν εύκολο να βρούμε μέρος για να πατήσουμε στην στεριά, γιατί ρήχαιναν τα νερά και δε ζύγωναν ή πλήρη μας. Με τα πολλά, από πέτρα σε πέτρα πετώντας και γλιστρώντας το καταφέραμε, έχι μ' ένταλως στεγνά πόδια. Οι φαράδες άσφάλισαν τη βάρικα με την άγκυρα και μ' ένα σκοινί από τη στεριά. Ό φαρφύλακας, ένας νέος πολύ συμπαθητικός, πήρε στην άγκαλιά το κατοκάνι του, το χαριτωμένο συνταξιδιώτη μας, και ξεκίνησε για τον έρημικό φάρο. Ό φίλος μου κ' εγώ, με το δύσκαλο οδηγό, που είχε μάθη από έναν άγνωστότη τη θέση του τάρου, ξεκινήσαμε. Χαφρότερο περπάτημα δέν είχε ξανακάνη. Κοιτόνια στραγγολιά, που σε κάθε πάτημα καλοούσαν και το πόνι στραβοπατημένο έπεφτε σ' άγκάθια και σουδλερά ξερόκλαδα. Και δέν ήταν μικρή ή άπόσταση κι' ούτε τον βρήκαμε όλόσια μπροστά μας τον τάρο, γιατί τον άπόκρυβαν τα πυκνά έλατοδέντρα. Άναγκαστήκαμε να περάσουμε και την ξερή καίτη κάποιου ποταμιού, σαν

να περνούσαμε τα χαλόμαστα κάμπρια. Με τα πολλά άστριασε κάτι άνόματα στα κρηματιά γαλινοπράσινα κλωνάρια μιας έλαιας: ήταν το λαμπαρό μάρμαρο του τάρου. Είχαμε κόνη μιας άρας έρβια, και τ' έρβια!

Τον ήξερα τον τάρο από μια μικρή άκουαρέλλα φιλικό χάρισμα του άρχικολόγου Χέρουλι. Έκείνος είχε φροντίση και για την έλευσή και τη διαίτα του μαρμάρου στην Άθήνα, κατά πολύ παράξενο σχέδιο, σπαμμένο από την Άγγλία, και για τη δύσκολη μεταφορά και την αποθέτησή του στην έρημιά. Ένα μέρος τάρου κάπτε από σκηνή, για να φέρη σε τέλος την έπιθυμιά της μητέρας του Μαρσίου, που δε θέλησε να μετακινήση το νεαρό παιδί της από και πάλι τάρηρα,

καθώς το είχε παθήση στα τραγούδια του:
σ' ένα Νησί τον Μύθον...

Η μητέρα είχε σταλή τη στέβα και είχε άνακλήθη έλα τα έξοδα. Καθίσαμε λίγο σε μια χαμηλή γωνιά του τάρου να ξεποστύσουμε ύστερα από τη μαρτυρική πεζοδρομία. Ό έάσκικος πήρε ένα κομμάτι πλάκωτο μάρμαρο από τ' άπερμονάρια του κρέμαρου παλιού τάρου, έβαλε άπάνω λίγο μουκόλιθια και τ' άναψε άκουμαμένο στην έπιτόρια γή. Κάφρασε στη χόμα και δεό φυγοκέρια, το ένα στο μέρος της καρδιάς και το άλλο στα πόδια. "Όκ" αυτό έγιναν, άφρασε κι' άθήροδο μουμισσινε, σαν από φόβο μήν παράξουμε τη ξερή γαλήνη του κορμιωμένου. Και στα νεό μου ήρχαιονταν οι σήχει του Βέλγου Βαρέρην για την τερή του Μαρσίου, κατά την εξιστόρηση κάποιου συντρόφου του:

... Τὸ φέρετρο σηκώναμε, πλατόχερα
κρατώντας στοὺς ἀδερφικούς μας ὤμους.
Ἄνάμεσα στοὺς βράχους τοὺς ἀθάνατους
θαυλοὶ ἀναμμένοι φώτιζαν τοὺς δρόμους.

... Μὲ θλιθερὴ σιωπὴ τὸν ξενοχτίσαμε
καὶ φύγαμε ὅταν χλώμιαναν τὰ σκότη.
Τοῦ ἀφήσαμε τὴ θάλασσα γιὰ φίλη του
στό ταπεινὸ τὸ μνημεῖο τοῦ στρατιώτη.

Ἔκοψα μερικὰ κλωνάρια τῆς ἐλιᾶς, ποὺ ἔγερνε σὰν
προσκυνητέρα ἀπάνω ἀπὸ τὸ τάφο του, ριζωμένη στὸ
νεκρικό χῶμα, γιὰ νὰ τὰ στείλω στὴ μητέρα του.
Κι' ὁ σοφὸς μου φίλος φωτογράφησεν ἀπὸ διάφορες
μεριῆς τὸν τάφο καὶ τὰ περίγυρά του.

Γιὰ νὰ κατέβωμε πρὸς τὴν ἀκρογιαλιὰ κάναμε με-
γάλο γύρο, κ' ἔτσι ἀποφύγαμε τὸ μαρτύριο τοῦ ἀνε-
δάσματος. Κ' ἐνῶ πηγαίναμε πάντ' ἄφωνοι, γύρισα καὶ
εἶπα στοὺς δυὸ συντρόφους μου:

— Ἄς ἀρνηθῆ λοιπὸν κανένας τῆς Μοίρας τὰ γραμ-
μένα, καθὼς τὰ λέει ὁ λαός: Ἐνα εὐγενικό παλικάρι
ἤσυχο κι' ἀμέριμνο, ἕναν γλυκόφωνο τραγουδιστὴ τὸν
ἀρπάζει μιὰ μέρα ὁ σίφουνας τοῦ πολέμου ἀπὸ τὴ βο-
ρεινὴ πατρίδα του καὶ τὸν πετᾷ στὴν Ἀνατολή, γιὰ νὰ
τὸν πεθάνῃ μέσα σ' ἕνα καράδι ἀραγμένο ἴσα ἴσα
μπροστὰ σ' ἕνα ποθητό του Νησι τῶν Μύθων!

Βρήκαμε τοὺς δυὸ ψαράδες νὰ μαγειρεύουν ἀνά-
μεσα σὲ δυὸ κομμάτια βράχους, ποὺ κοντόσμιγαν σὰ
φουρνέλλο κουζίνας. Μιὰ ὀρεχτική μυρωδιά μᾶς ἤρθε
ἀπὸ τὴν ψαράδικη τσουκάλια. Τὸ ξαφνικό μαγεύ-

ρεμα ποὺ μᾶς ετοίμαζαν ἦτον χταπόδι στουφάδο. Ἐνῶ
ἔμελλε ξεκινούσαμε γιὰ τὸν τάφο, αὐτοὶ βγήκαν ἀνοι-
χτότερα στὸ λιμάνι, μὲ τὸ θαλασσογυάλι καὶ τὸ κα-
μάκι, γιὰ χταπόδια, καὶ κάρφωσαν δυὸ τρία μικρὰ γιὰ
μεσημεριανὸ φαῖ.

Ἄλλὰ τὴν ἀπόλαυση τῆς καλοφαγίας τὴ χαλοῦσε ὁ
ἥλιος, καυτερός σὰ ζεματιστὸ νερὸ στὰ κεφάλια μας
καὶ χωρὶς καμμιά ἐλπίδα ἤσκιοι στὸ κατάξερο ἀκρο-
γιαλί. Γιὰ νὰ βροῦμε λίγον ἤσκιο ἔπρεπε νὰ πᾶμε
ἀνηφορικά, κατὰ τὸ λατομεῖο, καθὼς μᾶς εἶπαν οἱ ψα-
ράδες. Καὶ τ' ἀποφασίσαμε. Θὰ προτιμούσαμε νὰ
μποῦμε στὴ βάρκα καὶ νὰ γυρίσωμε στὴ Λιναριά,
ἀφοῦ ὁ σκοπὸς μας εἶχε ἐκπληρωθῆ. Αὐτὸ ἔμως δὲν
ἦτον εὐκόλο, γιατί ἡ θάλασσα εἶχε φουρτουριάση καὶ
δὲ θὰ μπορούσαμε, οὔτε νὰ μπαρκαριστοῦμε, οὔτε καὶ
νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὸ ἀπέραντο λιμάνι.

Φτάσαμε λαχανιασμένοι στὸ λατομεῖο τῆς ἀγγλικῆς
ἐταιρείας, ἔρημο καὶ βιαστικά παρατημένο τὸν καιρὸ
τοῦ πολέμου, καθὼς μαρτυροῦσαν κομμάτια ρόδινα
μαρμάρων, σὰ μεγάλα κασσόνια κυλισμένα ὡς τὴν ἄκρη
τοῦ γιαλοῦ, κι' ἄλλα μεσοδρομὶς παραπάνω. Περάσαμε
κι' ἀπὸ κάποια χτίσματα, κι' ἀπὸ μιὰ μεγάλη δεξα-
μενὴ, κι' αὐτὰ ρημάδια μισοτέλειωτα ἀπὸ τὴ σχεδια-
σμένη ἐγκατάσταση τῆς φευγάτης ἐταιρείας.

Δὲν τὴν πρόσμενα τόσο ἐπιβλητικὴ τὴν ὄψη τοῦ
λατομείου. Σὰν ἀρχαῖο ἐλληνικό θέατρο πρόβαλε μὲ
τὰ ἀμφιθεατρικά καθίσματα, κάπως περισσότερο ὀρθο-
στημένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς ὡς τὰ γύρω ψηλώματα,
κατάντικρυ στὴ μεγαλόπρεπη σκηνὴ τὴν ὀλομάρμαρη,

σάν αναπαράσταση του θρυλικού παλατιού του Λυκομήτη.

“Όλα λαμπερά, με τον αυγουσιτιάτικο ήλιο, μάς τύφλωναν τὰ μάτια. Καί λίγος ήσκιος για να καθίσουμε πουθενά. Με τὰ πολλά βρήκαμε στή δεξιά πλαγιά ψηλά ψηλά ένα κούφωμα απόσκιο, σάν άθαβη σπηλιά, πού μόλις ήσκιωνε τὸ μισό μας κορμί κι’ άφηνε τὰ πόδια κρεμαστά στό χάος του λατομείου. ‘Ο Θεός να κάνη άνάπαυση τὸ ζάρωμά μας στό καταφύγιο εκείνο. Άλλά τὰ κεφάλια μας ήταν επί τέλους φυλαγμένα από τὸ άνυπόφορο πύρωμα.

— Μπα! εἶπ’ έξαφνα ὁ φίλος μου κυττάζοντας πάρα πέρα από τὴν άντικρινή πλαγιά πρὸς τὰ ρημαγμένα σπίτια—κάποια κατοικία θά εἶναι εκεί.

— Γιατί;

— Δὲ βλέπεις πουλερικά, κοπάδι κότες καὶ κοτόπουλα, πού πηδοῦν στό χαλάσματα; Για άκουσε καὶ τὰ κακαρίσματά τους.

Τότε πρόσεξε κι’ ὁ δάσκαλος, πού εἶχε μισοκοιμηθῆ.

— Κρίμα να μὴν πάρω τὸ δόκαννο μαζί! Τὶ κότες καὶ κοτόπουλα λές, κύριε καθηγητά; Εἶναι πέρδικες ξαθαρρεμένες, άκυνήγητες. Ποιὸς να τὸ βάλῃ με τὸ νοῦ του! Άτυχία, να χάσωμε τέτοιο κυνήγι.

Οἱ ψαράδες δὲ μας έβλεπαν, σκαλωμένους εκεί πάνω, κι’ άρχισαν να μας κράζουν με δυνατὰ σφυρίγματα. Ἦτον ὥρα να κατέβωμε στήν κοντινὴ άκρογιαλιά, πού εἶχαν φέρῃ τὴ βάρκα για εὐκολώτερο μπαρκάρισμα από τὴ σκάλα του λατομείου. ‘Ο άνεμος λιγότευε ὄλο

ένα κι’ ὡς τὸ βράδιασμα θά πεφτε, κι’ ὁ γυρισμός μας με τὰ κουπιὰ θά μάς εἵπαιρνε πολλές ὥρες.

Τὸ λιοπύρι ἦτον χειρότερο στή θάλασσα από τὴ στεριά. Τὸ άπάνεμο κλειστὸ λιμάνι έβραζε σάν καζάνι πλυσταριού. “Εξω στό πέλαγος θά βρῖσκαμε πιὸ δροσιά. Μά πῶς να βγοῦμε από τὸ μαντρί μας; Δοκίμασαν οἱ ψαράδες τὸ πανί. Πήγαιν’ εἶλα με βόλτες καὶ δὲ φτάναμε στή μπούκα του λιμανιού. Άπελπισμένοι τέλος πήραν στό χέρια τὰ κουπιὰ καὶ δόσε δόσε βρεθήκαμε στ’ άνοιχτά. “Εκανα ὑπομονή, μ’ ὄλον τὸν κεφαλόπονο, πού μου σφυροκοποῦσε τὰ μηλίγγια. ‘Ο σύντροφός μου νευρικώτερος ξέσπασε σὲ φωνές. Τά βαλε με τοὺς ψαράδες, τοὺς βρήκε άνίκανους θαλασσινοὺς, πού μόνον να καμακιάζουν χταπόδια εἶναι άξιοι! Καὶ με τὸ δάσκαλο άκόμη τὸ δυστυχισμένο, πού δέν την εἶχε καλὰ ὀργανώση τὴν έκδρομή!

Τέσσερες ὥρες κάναμε να φτάσωμε στή Λιναριά. Μόλις έστεκα στό πόδια μου από τὸ μούδιασμα τῆς βάρκας καὶ σερνάμενος άνέβηκα στήν κάμαρά μου κι’ έπεσα στό κρεβάτι. Μοῦ φεραν μιὰ λεκάνη κρῦο νερό με ξύδι καὶ τύλιξα τὸ κεφάλι μ’ ένα μαντίλι βρεμμένο. Εἶχε σκοτεινιάση, όταν συνήλθα κάπως καὶ κατέβηκα στό άκρογιαλί. ‘Ο φίλος μου, συνηθισμένος στό λιοπύρια από τὶς άρχαιολογικὲς του άνασκαφές, εἶδειξε μεγαλύτερη άντοχή, καὶ ἦρθε γλήγορα στό συγκαλά του μ’ έναν βαρὺν καφέ. Φάγαμε με μεγάλη ὄρεξη. Ἦ τύχη, για να μάς άποζημιώση, πού δέν εἶχαμε φέρῃ πέρδικες, μάς έστειλεν έναν λαγό, καὶ τὸν βρήκαμε μαγειρεμένο. Ἦτον ένας από τοὺς πέντε πού

είχε φέρη μιὰ συντροφιά κυνηγῶν ἀπὸ τὸ ἀντικρινὸ ἔρημο νησάκι.

—Κ' ἔχει τόσο πολλοὺς; ρώτησα τὸ δάσκαλο, ποὺ ἦτον καὶ κυνηγός.

—Ἔχει καὶ τώρα, μὰ πρὶν εἶχε περισσότερους ἀκόμω. Λιγότεψαν ἀπὸ τὴν καταστροφή, ποὺ τοὺς κάνουν οἱ ἀγριόγατοι.

—Καὶ πῶς βρέθηκαν ἀγριόγατοι στὸ ρημονήσι;

—Κάποιο κατὶ ἀραγμένο ἐκεῖ παράτησε μιὰ γάτα ἐτοιμόγεννη, κι' ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ πλήθυναν οἱ ἀπόγονοι τῆς, σωστοὶ ἀγριόγατοι. Κάποτε ἔγινε κ' ἐκστρατεία ἀπὸ καμμιά δεκαριά κυνηγοὺς μὲ καλὰ σκυλιά, γιὰ νὰ τοὺς ἐξοντώσουν. Ἄν καὶ σκότωσαν καμμιά τριανταριά, πάλι ἔμειναν ἀρκετοὶ καὶ ξαναπλήθυναν.

Δυὸ μέρες ἀκόμη μᾶς ἔμεναν, καὶ θὰ φεύγαμε ἀπὸ τὴ Λιναριά. Πέρασαν κι' αὐτὲς γλήγορα, καθὼς περνοῦν ὅλες οἱ καλὲς μέρες. Ἡ ψαρική ὁμως δέ με ἱκανοποίησε κι' οὔτε μπορέσαμε νὰ κάνωμε καμμιά βαρκάδα ὡς τὸ Νύφι καὶ νὰ πιοῦμε νερό ἀπὸ τὴν πηγῆ, κι' ὄχι κουδαλητὸ μὲ τίς στάμνες. Ἄρχισε πάλι δυνατὸ μελτέμι κι' οὔτε γιὰ νὰ φᾶμε δὲν εἶχαμε ψάρια. Τὰ ἀναπλήρωναν ὁμως οἱ ἀστακοί. Ὅταν μᾶς πρωτοεῖπε ὁ δάσκαλος:

—Δὲν πειράζει ποὺ δὲν ἔχομε ψάρια σήμερα, ἔχομε ἀστακοὺς, τὸ νομίσαμε δασκαλικὸ ἀστεῖο.

Μᾶς δόθηκε ὁμως ἡ ἐξήγησι τὴν ὥρα ποὺ μᾶς ξαναεῖπε:

—Καμμιά ἐλπίδα γιὰ ψάρι δὲν ἔχομε, ἐλάτε νὰ

πᾶμε γιὰ κανέναν ἀστακό, καὶ νὰ τὸν διαλέξωμε θηλυκό κι' αὐγωμένο.

—Μὰ ποῦ θὰ τὸν βροῦμε καὶ θὰ τὸν διαλέξωμε κι' ὄλα;

—Στὸ μαντρί τους.

Καὶ δὲν ἦτον φέμα τὸ μαντρί. Σ' ἓνα μέρος τῶν βράχων τῆς ἀκρογιαλιᾶς, πρὶν ἀπὸ τὸ φανάρι, σὲ μιὰ ἀγκαλιὰ νερό, ποὺ φαίνονταν σὰν παιδιάτικο λιμανάκι, ἦταν μαντρισμένοι καμμιά εἰκοσαριά ἀστακοί. Ἡ στενή του μπούκα ἦταν φραγμένη μὲ θυμάρια, γιὰ νὰ μπεινοβγαίνῃ τὸ νερό, ἀλλὰ νὰ μὴ φεύγουν οἱ ἀστακοί, καὶ νὰ μὴν μπορῇ νὰ περάσῃ κανένα χταπόδι, τὸ σκιάχτρο τῶν ἀστακῶν, ποὺ τοὺς κάνει νὰ λύνονται ἀπὸ τὴν τρομάρα τους καὶ ν' ἀπομένουν ἄδειοι! Ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ θαλασσινὸ μαντρί ἦτον μιὰ σκεπὴ ἀπὸ καλάμια καὶ κλαδιά δέντρων, γιὰ προφύλαξη ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἐκεῖ μέσα ἔρριχναν τοὺς ἀστακοὺς, ὅσους ἔφερναν οἱ ψαράδες ἀπὸ κάθε ψάρεμα, γιὰ νὰ διατηρηθοῦν ζωντανοὶ ὡς τὴ μέρα, ποὺ θὰ περνοῦσε τὸ βαπόρι νὰ τοὺς πάρῃ γιὰ τὸν Πειραιᾶ. Μὲ μιὰ μακρὰ ἀπόχη μᾶς διάλεξε ὁ τσέλιγγας τοῦ μαντριοῦ τῶν ἀστακῶν ἓναν, καθὼς τὸν ἤθελεν ὁ ἔμπειρος δάσκαλος τῆς Λιναριάς.

Ὅταν φεύγαμε μᾶς ἀποχαιρετοῦσαν ἀπ' ὅλες τίς πόρτες καὶ τὰ παράθυρα μαντίλια ἀνεμισμένα, καὶ μερικοὶ ψαράδες τῆς γειτονιάς ἦρθαν ὡς τὸ ἀκρολιμανο γιὰ νὰ μᾶς εὐχηθοῦν, στὸ πέρασμα τοῦ βαπιοῦ, τὸ καλὸ κατευόδιο.

—Καὶ καλὴ ἀντάμωσι τοῦ χρόνου, ἂν θέλῃ ὁ Θεός!

τούς αποκρίθηκα μ' δλη μου τήν καρδιά. Κι' αλλήθεια τήν ώρα εκείνη ένιωθα κατάβαθα πώς κάτι με είχε δέση πολύ σφιχτά με τό Νησί τών Μύθων.

Ο Θεός τό θέλησε, και ξαναπήγα μόνος τό άλλο καλοκαίρι, για μία βδομάδα τόν Αύγουστο και πάλι για τέσσερες μέρες τό Σεπτέμβριο, γυρίζοντας από τ' αποκαλυπτήρια τής προτομής του Παπαδιαμάντη στη Σκιάθο. Και για τελευταία φορά τό κατοπινό καλοκαίρι, πιά χορταστικά, γιατί πέρασα τρεις βδομάδες εκεί συντροφειμένος από έναν αγαπημένο φίλο μου ζωγράφο και τή γυναίκα του, ζωγράφο κ' εκείνη. Νέοι κ' οί δυό, γεμάτοι ζωή, καλόβολοι, εύχαριστημένοι απ' όλα, μ' έκαναν νά θυμούμαι με πόθο πάντα τις είκοσι μέρες εκείνες τής Λιναριάς. Είχαν μαζί τά σύνεργα τής τέχνης τους, και ξεκινούσαν κάθε πρωί για τά περιχωρα, καθένας κατά τή μεριά που διάλεγε, χωριστά, μ' ένα παιδιάτικο ξεσυνέρισμα, ποιός βρήκε καλύτερα μέρη νά ζωγραφίση και πώς θά τά ζωγράφιζε. Τά βραδινά ό ταχτικός περίπατος και τών τριών μας στον Άγιο Νικόλα, κ' ή βοήθεια τής μαυροφόρας χήρας για τό άναμμα του φαναριού. Θάλασσα μόνον δέν κατώρθωσα ποτέ νά χαρώ, όπως έλπιζα, γιατί τύχαινα πάντα σι' αυγουσιάτικα μελέμια. Και με τούς δυό συντρόφους μου μόλις κατωρθώσαμε νά πάμε με τή βάρκα σε δυό τρεις ακρογιαλιές, φημισμένες για τήν όμορφιά τους και για τά γλυκύτατα σύκα τους.

Δέν ξαναπήγα στη Σκυρο από τότε. Τό τιμόνι μου γύρισε πρós τά στεριανά. Η τύχη δέ θέλησε νά πάω

ακόμη μία φορά και νά ιδώ στερειωμένο τό ένομα του Νησιού τών Μύθων, και με τής έπιστήμης τή σκαπάνη.

Κάποτε σε μία όμιλία μας για τή Σκυρο και για τήν ένέργεια ανασκαφών εκεί, ό Δέφνερ μου ειπε:

— Ξέρεις; όταν έμεινα αναγκαστικά εκεί, τόν καιρό του μεγάλου πολέμου, για νά περνουν οί ώρες τής άργίας, έπαιρνα τό σιδερωμάτικο μπαστούνι του βουνού και γύριζα στις έρημιές.

Έκει κάπου, που κανένας από τούς περαστικούς αρχαιολόγους δέν το είχε προσέξη, ανακάλυψα έναν τύμβο. Τό μέρος ήτον δασωμένο, αλλά δέν έχω καμμία άμφιβολία, πώς μία ανασκαφή θά μας αποκαλύψη προϊστορικό τάφο.

— Και γιατί δέν την έκανες;

— Γιατί χρειάζονται και χρήματα και διατυπώσεις.

— Και πώς δέν το ανέφερες στην 'Αρχαιολογική Έταιρεία

— Δέν ήθελα νά μαγειρέψω γι' άλλους. Άφησα νά ρθή ή κατάλληλη ώρα, νά πάω μόνος μου νά βάλω χέρι.

Τότε του πρότεινα νά συνεννοηθώ εμπιστευτικά με κάποιον φίλο μας αρχαιολόγο, που θά παιρνε από τό Υπουργείον υπηρεσιακή άποστολή για τή Σκυρο και μικρή πίστωση για νά κάνη μία δοκιμαστική ανασκαφή. Θά πηγαίναμε λοιπόν μυστικά οί τρεις μας. Τό δέχτηκε και είχα βάλη σε καλό δρόμο τήν υπόθεση. Τι ώρατο θά ήτον, έλεγα, νά βρίσκαμε με τή φαντασία μας, σαν τό Σλήμαν στις Μυκήνας, πώς ό τύμβος αυτός σκεπάζει τή βασιλική γενιά του Λυκομήδη!..

Ἄλλὰ, ὡς που νὰ ρθῆ τὸ καλοκαίρι, ὁ καυμένος ὁ Δέφνερ εἶχε πεθάνῃ—καὶ πήρε μαζί του τὸ Μυστικὸ τοῦ Τύμβου.

Ἵστερόγραφο:

ΣΚΥΡΟΣ ΚΑΙ ΟΧΙ ΣΥΡΟΣ

Σὲ πολὺ περασμένα μου χρόνια εἶχα πρωτοδιαβάσῃ μαζί μὲ τ' ἄλλα ποιήματα τοῦ Ἀνδρέα Σενιέ καὶ τὸν Τυφλὸ (L'Aveugle), ἀπὸ τὰ μεγαλύτερά του, 270 στίχοι. Δέν το πρόσεξα τότε κι' οὔτε τὸ ξαναδιάβασα, προτιμώντας τὰ συντομώτερα του, καὶ μάλιστα τὰ αἰσθηματικὰ καὶ εἰδυλλιακά. Τώρα τελευταία μελέτησα βαθύτερα ὅλα του τὰ ἔργα καὶ σὲ πολλές καὶ διαφορετικὲς ἐκδόσεις.

Σκοπός μου ἦτον νὰ συνάξω κι' ἀπὸ κεῖ μαρτυρίες, πού θὰ φανέρωναν τὴν ἑλληνικότητα τῆς μητέρας του, στὸ πείσμα μερικῶν νεωτέρων Γάλλων κριτικῶν, ἀπαρνητῶν τῆς ἀλήθειας, πού φοβοῦνται μήπως νοθευτῆ τὸ πατρικὸ γαλλικὸ αἷμα τοῦ Ἀνδρέα Σενιέ ἀπὸ τὸ μητρικὸ ἑλληνικὸ, ἐνῶ ἐκεῖνος τὸ θεωροῦσε καὶ τὸ διαλαλοῦσε τιμῆ καὶ δόξα του, ὑπογράφοντας κάποτε κ' ἑλληνικά: Ἀνδρέας ὁ Θραξ ἢ ὁ Ροδόπειος.

Στὸ προσεχτικώτερο αὐτὸ ξαναδιάβασμα σταμάτησα

μὲ θαυμασμὸ στὸ ποίημα τοῦ Τυφλοῦ, ἓνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματά τοῦ Σενιέ βέβαια.

Ὁ ποιητὴς φαντάζεται τὸν Ὀμηρο τυφλὸ, φτωχὸ, ταλαιπωρημένο, πού ταξιδεύει ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ μ' ἓνα καράβι Κυμαίων ἐμπόρων. Κ' ἐπειδὴ δέν ἔχει νὰ πληρώσῃ τὸ ναῦλο του, τὸν παρατοῦν ἀπόνετα σὲ κάποιον ἔρημο ἀκρογιάλι νησιοῦ.

Ποιὸ ἦτον τὸ νησί, πού καλοδέχεται τὸν Ποιητῆ, χωρὶς νὰ ξέρῃ κἄν ποιὸς εἶναι;

Ποιὸ ἦτον τὸ νησί, πού ἀξιώθηκε ν' ἀκούσῃ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἴδιου τοῦ Ὀμήρου τίς θεῖες μελωδίες του;

Ποιὸ ἦτον τὸ νησί, τὸ εὐλογημένο ἀπὸ τὸ μεγάλο ραψωδὸ γιὰ τὴ φιλόξενη ὑποδοχή, πού γιὰ δευτέρη φορὰ τοῦ εἶχε κἄνῃ;

Salut, belle Sicos, deux fois hospitalière!

Ἔτσι τὸ χαιρετᾶ ὁ Ὀμηρος.

Τ' ὄνομά του Sicos—ἑλληνικὰ Σίκος, κατὰ τὴν ἀρχικὴ ἐκδοσὴ τοῦ 1819.

Ἄλλὰ τέτοιο ὄνομα δέν εἶχε κανένα νησί αἰγαιοπελαγίτικο στ' ἀρχαῖα χρόνια, κι' οὔτε μπορεῖ νὰ ὑποτεθῆ, πὼς ὁ Σενιέ θὰ εἶχε πλάσῃ ἓνα φανταστικὸ ὄνομα νησιοῦ. Γι' αὐτὸ ὁ κριτικὸς Φουκιέρ (L. Becq de Fouquières), ὁ κατὰ τ' ἄλλα θαυμαστὸς ἐκδότης τῶν ἔργων τοῦ Σενιέ, μετὰ 43 χρόνια, στὰ 1862, ἐπιχείρησε νὰ τὸ διορθώσῃ. Ἔτσι τὸ Sicos ἔγινε Syros κ' ἐξακολουθεῖ ἔκτοτε νὰ περνᾷ ἢ γραφῆ αὐτῆ ὀριστικὰ ὡς τώρα στίς νέες ἐκδόσεις ἀπὸ τὴ μὰ στήν ἄλλη.

Ο πρώτος διορθωτής, χωρίς κανένα δισταγμό και χωρίς καμιά βαθύτερη μελέτη, με την αλλαγή δυο γραμμάτων βρήκε, πώς το νησί αυτό είναι ή τωρινή Σύρος και πώς Σύρος είναι ή όμηρική Συρία στην Οδύσσεια!! που είχε πάη, λέει, και την είχε ιδη ο Όμηρος και την περιγράφει!!

Και το κατάπιαν ανεξέταστα δλοι οι νεώτεροι μελετηται και εκδόται του Σενιέ, κι' αυτός ακόμα ο τόσο αρχαιογνώστης ποιητής των Τροπαίων, ο Έρεντιά!

Θά ήτον βέβαια το καλύτερο, για να εξακριβωθή ή όρθή γραφή, ν' αναζητηθή το χειρόγραφο του Τυφλοϋ. Αλλά δέν υπάρχει. Είχε χαθή, ίσως και πριν ακόμα τυπωθή ολόκληρο για πρώτη φορά το ποίημα μαζί με τ' άλλα τα έργα του Σενιέ, μόλις στα 1819, είκοσιεπτά χρόνια μετά το θάνατό του στη λαιμητόμο! Ωστε ή απόλυτη αλήθεια ποτέ δέ θα βρεθή.

Δέ μένει άλλο, παρά με σχετική μελέτη και ξεσκαλιστική σκέψη να την πλησιάση κανείς, ή από ξαφνική φώτιση να τή μαντέψη. Και το δεύτερο αυτό έγινε:

"Όταν ξαναδιάβαζα τους στίχους, που περιγράφεται τ' ώρατο νησί, κ' έφτασα στο στίχο:

S' essayait. Trois pasteurs, eufants de cette terre,

ἀναπήδησαν μπροστά μου, σάν από κάποια αποκάλυψη, οι τρεις βοσκοί της Σκυρου, τα τρία δλόρθα παλικάρια, που απάντησα στο πρώτο ταξίδι στη Σκύρο, ανεβαίνοντας από τή Διναριά στη Χώρα με το φίλο μου καθηγητή. Κ' άμέσως μου καρφώθηκεν ή ιδέα, πώς το φιλόξενο νησί του Όμήρου θά είναι ή

Σκύρος, πώς το χειρόγραφο του Σενιέ είχε τή λέξη Scyros, ίσως γραμμένη και Sciros, και κακά τή διάβασεν ο πρώτος, που το άντέγραψε.

Για να στερεωθή ή ιδέα αυτή και να γίνη πεποιθήση, αναζήτησα τα σχετικά με τή Συρία στην Οδύσσεια 0 403 και βρήκα:

Νησός τις Συρία κεκλήσκαται, ει που ακούεις,
Όρτυγίης καθόπερθεν, θθι τροπαί ήλιου.

Κ' έπειτα στα Λεξικά τα Όμηρικά, που τή θεωρούν ένα μακρινό κι' άγνωστο μυθικό νησί. Ούτε την παραμικρή σχέση δέ βρίσκουν με τή Σύρο!

Και ποιά σχέση να βρουν άφου ή Συρία τής Οδυσσείας είναι κοντά στην Όρτυγή, κατά τα ήλιοβασιλέματα; Τότε και ή Όρτυγή πρέπει να είναι ένα από τα αλγαιοπελαγίτικα νησιά κοντά στη Σύρο; Μήπως ή Τήνος ή ή Κύθνος, που πέφτουν και πολλά όρτύκια!!

Και τί καλότυχοι οι παλιοί εκείνοι Συριανοί, έξαιρετικά μόνοι αυτοί άπ' όλους τους αλγαιοπελαγίτας, να μήν πεθαίνουν από αρρώστια, αλλά να τους ξεκαθαρίζουν, όταν γεράσουν, τοξέουντάς τους ο Απόλλων και ή Άρτεμις, καθώς λέει ο Όμηρος!! Αν δέν σταματούσαν μόνον στο όνομα Συρία οι διορθωται, αλλά πρόσεχαν και στα παρακάτω, θά ήταν κάπως δισταχτικώτεροι στη γνώμη τους:

... οδδ' τις άλλη
νοσός επί στυγερή πέλεται θελοῖσι βροτοῖσιν
άλλ' οτε γηράσκωσι πόλιν κατά φύλ' ανθρώπων,
έλθων άργυρότοξος Απόλλων, Άρτέμιδι ξύν,
οῖσ' άγανοῖσι βέλεσσιν έποیحόμενος κατέπεφθεν.

Πώς θά τοὺς ζήλευαν οἱ ἄλλοι γειτονικοὶ τοὺς νησιώται, οἱ Τηνιακοὶ, οἱ Μυκονιάται, καὶ γιατί δὲν πήγαιναν ἔλοι νὰ κατοικήσουν στὸ προνομιούχο αὐτὸ νησί!

Κι' εἰς μὴν ξεχνοῦμε ἀκόμα τὸ σημαντικώτερο: πῶς τὴν περιγραφή τῆς Συρίης τὴν κάνει ὁ Εὐμαιοὺς στὴν Ἰθάκη, καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος σχετικὰ μὲ τὴν Ἰθάκη δὲν εἶναι στὰ ἡλιοδρασιλέματα, ἀλλ' ἀντίθετα: στὴν Ἀνατολή. Καὶ δὲν εἶναι βέβαιος ὁ χοιροβοσκὸς ἂν ἔχη κἄν ἀκούση καὶ τὸ ὄνομά τῆς Ὀδυσσεύς. Ἄν ἦτον ἓνα τόσο κεντρικὸ νησί τοῦ Αἰγαίου, θά μιλοῦσε ἔτσι;

Ἡ ἀνακάλυψη λοιπὸν τοῦ πρώτου διορθωτῆ γιὰ τὴ Σῦρο ξεπέφτει σὲ κούφια ἐφεύρεση.

Ποῦ νὰ φανταστῆ ὁμοῦ κανεὶς, πῶς τὸ ἴδιο θά πάθαινε κι' ὁ σοφὸς μεταφραστὴς καὶ γεωγράφος μάλιστα τῆς Ὀδυσσειᾶς, ὁ Γάλλος Βίκτωρ Μπεράρ; Κι' ὁμοῦ, στὴ μετάφρασή του, τὴ Συρίη τὴ γράφει Syros, καὶ σὲ μιὰ ὑποσημείωση, ἀντὶ νὰ ἐξηγήσῃ ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ τοῦ ἦρθεν ἡ φαινή ἰδέα, περιορίζεται σὲ λίγα λόγια γιὰ τὴν τωρινὴ Σῦρο ἢ κοινότερα Σύρα καὶ γιὰ τὴν ἐμπορικὴ τῆς σημασία στὰ νεώτερα χρόνια!!

Ἄλλὰ πῶς δὲν ἔβαλαν στὸ νοῦ τους κι' ὁ πρώτος διορθωτὴς τοῦ Τυφλοῦ κι' ὅσοι κατόπιν τυφλά τὸν ἀκολούθησαν τὸ ρῶτημα: Γιατί τάχα ὁ Σενιέ, ποῦ ἔξερε πολὺ καλά καὶ τὴν τοπογραφία καὶ τὴ μυθολογία τῶν νησιῶν τοῦ Αἰγαίου, προτίμησε τὴ Σῦρο, τὸ ἀσήμαντο αὐτὸ νησί, ποῦ δὲν ἀναφέρεται πουθενὰ στοὺς ἀρχαίους μύθους καὶ στὴν ἱστορικὴ παράδοση; Καὶ πῶς ἀκόμα δὲν ἐξέτασαν, ἂν ὑπάρχη καμμιὰ

σχέση τοῦ νησιοῦ τοῦ Τυφλοῦ, ὅπως τὸ περιγράφει ὁ Σενιέ, μὲ τὴ φυσικὴ ὄψη τῆς Σύρου; Καὶ τελειοτικά: ἀφοῦ πρόκειται περὶ τοῦ νησιοῦ, ποῦ καλοδέχτηκε τὸν Ὅμηρο, γιατί τάχα ὁ Σενιέ δὲ θά του δινε τὸ ὁμηρικὸ του ὄνομα Συρίη, ἀλλὰ τὸ νεώτερό του ὄνομα Σῦρος;

Οὔτε θά το ἀναγνώριζεν ὁ Ὅμηρος, ἂν τοῦ τό λεγαν οἱ τρεῖς βοσκοί, ποῦ τὸν ὑποδέχτηκαν, γιατί τοῦ ἦτον ἄγνωστο, οὔτε κ' ἐκεῖνοι: θά τό λεγαν, γιατί τοὺς ἦτον ἄγνωστο! Τὸ πρωτογνώρισαν οἱ ἀδέξιοι διορθωταὶ τοῦ Σενιέ, τρεῖς χιλιάδες χρόνια ἀργότερα. Κι' ὁ Σενιέ ὁ ἴδιος στὸν καιρὸ τοῦ δὲ θά τ' ἀκουσεν ἀπὸ ταξιδιώτες τοῦ Αἰγαίου, γιατί τὴν ἔλεγαν καὶ τὴν ἔγραφαν Σύρα, ὅπως καὶ τώρα ἀκόμα ὁ πολὺς κόσμος, κι' ὄχι Σῦρος.

Τὴ Σῦρο τὴν ἀναγνωρίζει ἀμέσως ὁποῖος πάτησε τὸ ἀκρογιάλι τῆς στὴς περιγραφὲς τοῦ Σενιέ. Καὶ πρῶτα πρῶτα μὲ τὸ φτάσιμο τοῦ Ὀμήρου, ποῦ δὲν τον πρωτοδέχονται, καθὼς θά ἦτον φυσικὸ σὲ κάθε ἄλλο νησί, οἱ θαλασσινοὶ τοῦ κατοικοὶ, ψαράδες καὶ ναῦται—ἀλλὰ βοσκοί. Βοσκοί, γιατί εἶναι τὸ ἐξαιρετικὰ ποιμενικὸ νησί τοῦ Αἰγαίου, μιὰ βουκολικὴ Σικελία τῶν Σποράδων, φημισμένο καὶ στ' ἀρχαῖα χρόνια γιὰ τὰς Σκυρίας αἰγας, τὴν καὶ τώρα ἀκόμη ξεχωριστὴ αὐτὴ γαλατοφόρα γενιά, τραγουδημένη κι' ἀπὸ τὸν Πίνδαρο.

Τί τὸν ἔκανεν ὁμοῦ τὸ Σενιέ νὰ προτιμήμῃ ἀπὸ κάθε ἄλλο νησί τὴ Σῦρο, καὶ μὲ τὴ λύρα τοῦ Ὀμή-

ρου να τραγουδήσει την όμορφιά της και να διαλαλήσει τη φιλοξενία της, σά διαμαρτύρηση για την κακή φήμη, που της είχε δώσει το γκρέμισμα του Θησέως από το Λυκομήδη;

Μπορεί να βρεθῆ μιὰ πιθανή ἐξήγηση: πὼς κάποιος ταξιδιώτης, πὺ εἶχε πάη στὴ Σκύρο καὶ εἶχε πολὺ ἐγκάρδια φιλοξενηθῆ ἐκεῖ, τοῦ διηγήθηκε τὸ ταξίδι του. Κι' ἀκόμα, πὼς ὁ κάποιος αὐτὸς ἴσως νὰ ἦτον ὁ πατέρας Σενιέ, πὺ ταξίδευε συχνὰ στὰ νησιὰ τῆς Ἀνατολῆς γιὰ τὸ ἐμπόριό του. Καὶ γιὰτί ὄχι καὶ τὸ βιβλίο τοῦ Choiseul-Couffier γιὰ τὸ ταξίδι του στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν ὠραιότατη εἰδουλλιακὴν εἰκόνα τῆς Σκύρου; Τυπωμένο στὰ 1782 ἦτον δυνατὸν νὰ πέρασε ἀπαρτήρητο ἀπὸ τὸ περίφημο σαλόνι τῆς Ἐλισάβετ Σενιέ, τῆς μητέρας του, πὺ ἦτον τότε κέντρον τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν καὶ προσκυνητήρι τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλλάδος; Τὴν εἰκόνα ἐκεῖνη τῆς Σκύρου θὰ μπορούσε κανένας νὰ τὴν ξανατυπώσει σὲ μιὰ ἔκδοση τοῦ Τυφλοῦ, τόσο εἶναι συνταιριασμένη μὲ τὴς περιγραφές του. Μπορεῖ ἀκόμα καὶ νὰ μὴν του ἦτον ἀγνωστο, πὼς ἕνας ἄλλος περιηγητῆς μιλεῖ γιὰ τάφο τοῦ Ὀμήρου στὴ Σκύρο, πιστεύοντας ἴσως σὲ κάποια τοπικὴ παράδοση. Καὶ τί παράξενη ἀλήθεια ἢ σχέση μὲ τὸ ποίημα τοῦ Τυφλοῦ: Ὁ Ὀμηρος, γερασμένος καὶ τυφλός, δὲ θὰ ξανά-φυγε πιά ἀπὸ τὴ φιλόξενη Σκύρο καὶ πέθανε ἐκεῖ. Καὶ γιὰτί τάχα ὁ τάφος ἐκεῖνος νὰ μὴν εἶναι ὁ ἴδιος τύμβος, πὺ εἶχε προσελκύσει τὴν προσοχὴ τοῦ Δέφνερ;

Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, τόσο βαθύτερα ριζώνουνταν ἡ πεποίθησή μου, ὡς πὺ μου ἦρθε καὶ μιὰ ἀπρόδλεπτη ἐπεκύρωση ἀπὸ τὸ γνωστὸ Γάλλο ποιητὴ Γκρέγκ (Fernand Gregh): Σ' ἕνα καινούργιο βιβλίο του τοῦ 1936 «Portrait de la Poésie Française au XIXe Siecle», πὺ ἀρχίζει μὲ τὸν Ἀνδρέα Σενιέ, ξεχωρίζει μέσα στὰ ἔργα του τὸν Τυφλὸ (L'Aveugle):

Chénier imagine qu'un aède aveugle, pris sur leur navire par des marchands de Cymé, a été rejeté, parce qu'il ne pouvait payer son passage, sur le rivage de Scyros. Des enfants l'entourent, et il chante pour eux, qui peu à peu le reconnaissent à sa voix et à ses chants: c'est le grand Homère.

Ὅστε, ὀρθὰ κοφτά, τὸν Ὀμηρο τὸν ἀποδιβάξει ὁ Γκρέγκ στὴ φιλόξενη Σκύρο.

Πὺ στηρίζει τόσο ἀκλόνητη τὴ γνώμη του δὲν ξέρομε. Ἀλλὰ κριτικὸς σοφὸς καὶ λογοτέχνης τόσο φημισμένος δὲν ἄλλαξε βέβαια ἀνεξέταστα τὴν καθιερωμένη ἐπὶ 43 χρόνια γραφὴ τοῦ ποιήματος Sicos, καὶ ὕστερα ἐπὶ ἄλλα 74 Siros, σὲ Scyros.

Ἀλλὰ, τελειωτικά, καὶ μιὰ ἀπλὴ σκέψη χωρὶς τοπογραφικὴ πολυμάθεια ἀρκεῖ, γιὰ νὰ βρῆ κανένας, πὼς οἱ Κυμαῖοι ἔμποροι δὲ θὰ παρατοῦσαν, σὰν ἀπορριγμένο κ' ἐξόριστο τὸν τυφλὸ Ὀμηρο, στὸ κεντρικώτερο αἰγαιοπελαγίτικο νησί, τὴ Σύρο. Κι' ἀντίθετα, πὼς ἡ Σκύρος, μὲ τὴν ἀπόμερη θέση της, ἔξω ἀπὸ τὴν αἰγαιοπελαγίτικη Πολυνησία, ἦτον σὰν τόπος ἐξορίας.

Θέλησα καὶ γιὰ πρόσθετη ἀκόμα ἐπικύρωση νὰ βρῶ, ἂν στὰ ἔργα τοῦ Σενιέ ἀναφέρεται ἡ Σκύρος, πὺ θὰ

βεβαίωνα, πώς δέν του ήτον άγνωστη. Καί βρήκα στά σκόρπια κομμάτια στίχων του μιά δοκιμή, πού είχε κάνη φαίνεται για νά μεταφράση τόν Έπιθαλάμιο του Βίωνος στόν Άχιλλέα και τή Δηιδάμεια:

Et les baisers secrets et les lits clandestins.
(Αθήριον Πηλείδαο φιλάματα, λάθριον ευνάν).

Μπορεί κανένας ν' άμφιβάλλη, πώς ό άκούρατος μελετητής του άρχαιου έλληνικού κόσμου τόν Έπιθαλάμιο του Βίωνος τόν διάβασε και τόν ξαναδιάβασε, γιατί τό τρυφερό ειδύλλιο της Σκύρου του είχε κάνη ξεχωριστή έντύπωση, και πώς θά τό θεωρούσε ίσως και άξιο και ταιριαστό θέμα για δικό του ποίημα, άφου για τό στίχο του Βίωνος, πού μετέφρασε, σημείωνε πώς λογαριάζει νά τόν χρησιμοποιήση κάποτε, κατά τόν Σαιντ-Μπέδ;

Ή Σκύρος λοιπόν έχει τραγουδηθή με πολλή άγάπη άπό τόν Άνδρέα Σενιέ. Κοντά στόν Άγγλο ποιητή Ρούπερτ Μπρούκ, πού θάφτηκε στό χώμα του Νησιού των Μύθων, κ' ένας άλλος Έλληνογάλλος ποιητής έχει δέση παντοτινά μαζί της τό όνομά του με τόν όμηρικό χαιρετισμό:

Salut, belle Scyros, deux fois hospitalière!

και στή γλώσσα της μητέρας του:

Αιπλά με καλοδέχτηκες, ώραία Σκύρος, χαιρε!

ΠΡΩΤΟΤΑΞΙΔΟΙ

Μιά μέρα άνοιξιάντικη του 1883, ένω πηγαίναμε άνασκαφές γύρω στόν Παρθενώνα και στό Έρέχθειον, ό Πολίτης μου λέει:

— Αύτόν τόν καιρό με τριγυρίζει μιά ιδέα για σένα: Νά μεταγραφής στή Φιλοσοφική Σχολή, άφου ή Νομική δέ σου ταιριάζει, καθώς λές, και νά πäs άργότερα στή Γερμανία, νά πάρης τό δίπλωμά σου, άφου ειδικευθής εκεί στήν Ίστορία της Τέχνης και στις Ξένες Λογοτεχνίες. Τό Πανεπιστήμιό μας εδώ έχει μεγάλη ανάγκη κι' άπό τά δυο αυτά μαθήματα, και θά είσαι περιζήτητος καθηγητής άμα γυρίσης.

Τά λόγια του ήταν για μένα σαν πρωτοβρόχι σε διψασμένη γή. Με τή νεανική άφραντισιά δέν είχα χαράξη καμμιάν ώρισμένη κατεύθυνση για τό μέλλον. Πήγαίνα μπροστά στό τυφλά — κι' όπου με βγάλει τό μονοπάτι.

Μεταγράφηκα στή Φιλοσοφική Σχολή χωρίς νά πώ τίποτε σε κανέναν, έκτός του Πολίτη — ούτε και στό σπίτι μου. Καί ξανάρχισα γερμανικό μάθημα με τόν καθηγητή Μαναράκη, πού τό είχα παρατήση για κάμποσο καιρό, ξελογιασμένος άπό τά γαλλικά διαδάσματα. Πότε όμως θά κατώρθωνα νά πάω στή Γερμανία και ώρισμένως στό Μόναχο, κατά τή γνώμη του Πολίτη,